

Selektivni turizam u Istarskoj županiji

Grbac, Marina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:781672>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-13**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

MARINA GRBAC

SELEKTIVNI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

Diplomski rad

Pula, 2023.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

MARINA GRBAC

SELEKTIVNI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

Diplomski rad

JMBAG: 0303058284

Studijski smjer: Turizam i razvoj

Predmet: Selektivni turizam

Znanstveno područje: Društvena znanost

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Trgovina i turizam

Mentor / Mentorica: prof. dr. sc. Aljoša Vitasović

Pula, kolovoz 2023.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za magistra ekonomije/poslovne ekonomije, smjera _____ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu
Jurja Dobrile

u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. SELEKTIVNI TURIZAM	3
2.1. Pojmovno određenje selektivnog turizma.....	3
2.2. Oblici selektivnog turizma	4
3. RAZVOJ TURIZMA U ISTARSKOJ ŽUPANIJI	6
3.1. Geografske odrednice Istarske županije	6
3.2. Pregled povijesnog razvoja turizma u Istarskoj županiji	6
3.3. Turistička ponuda Istarske županije	8
4. KULTURNI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI	12
4.1. Pojmovno određenje kulturnog turizma	12
4.2. Kulturna baština Istarske županije	12
4.3. Ponuda kulturnog turizma	13
4.4. Konkurentnost ponude kulturnog turizma Istre.....	16
5. GASTRONOMSKI I VINSKI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI	17
5.1. Pojmovno određenje gastro i vinskog turizma.....	17
5.2. Gastro ponuda	18
5.3. Vinska ponuda	20
5.4. Vinske ceste.....	21
5.5. Ceste maslinovog ulja	21
5.6. Mogućnosti unaprjeđenja gastro i vinskog turizma.....	22
6. SPORTSKI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI	23
6.1. Pojmovno određenje sportskog turizma	23
6.2. Prirodno-geografski preduvjeti za razvoj sportskog turizma u Istri	24
6.3. Ponuda sportskog turizma	25
6.4. Cikloturizam	27
6.5. Mjere razvoja sportskog turizma	29

7. ZDRAVSTVENI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI	30
7.1. Pojmovno određenje zdravstvenog turizma	30
7.2. Resursi zdravstvenog turizma	30
7.3. Zdravstveni turizam Istre	31
7.3.1. Ponuda lječilišnog turizma	31
7.3.2. Wellness ponuda	32
7.3.3. Ponuda dentalnog turizma	33
7.3.4. Bolnica za ortopediju i rehabilitaciju 'Martin Horvat'	35
8. RURALNI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI	36
8.1. Pojmovno određenje ruralnog turizma	36
8.2. Preduvjeti za razvoj ruralnog turizma	36
8.3. SWOT analiza ruralnog turizma Istarske županije	37
8.4. Ponuda ruralnog turizma	38
8.5. Agroturizam kao najrazvijeniji oblik ruralnog turizma Istre	40
9. TURIZAM DOGAĐAJA U ISTARSKOJ ŽUPANIJI	42
9.1. Pojmovno određenje turizma događaja	42
9.2. Učinci turizma događaja	43
9.3. Preduvjeti za razvoj turizma događaja	43
9.4. Ponuda događaja u Istarskoj županiji	45
9.5. Istra Inspirit	44
10. KONGRESNI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI	47
10.1. Pojmovno određenje kongresnog turizma	47
10.2. Resursi i kapaciteti za razvoj kongresnog turizma	48
10.3. Učinci razvoja kongresnog turizma na destinaciju	49
10.4. Ponuda kongresnog turizma	51
11. NAUTIČKI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI	54
11.1. Pojmovno određenje nautičkog turizma	54

11.2. Resursi za razvoj nautičkog turizma.....	54
11.3. Ponuda nautičkog turizma.....	55
11.4. SWOT analiza nautičkog turizma Istarske županije	56
12. ZAKLJUČAK.....	59
LITERATURA.....	61
POPIS TABLICA	67
SAŽETAK.....	68

1.UVOD

Ovaj diplomski rad analizira selektivni turizam u Istarskoj županiji. Cilj rada jest analizirati razvoj selektivnog turizma u Istri i aktualnu turističku ponudu turizma Istre kako bi se uvidjele prednosti i nedostaci iste, te ukazalo na mogućnosti daljnjeg razvoja.

Istra je jaka turistička regija Hrvatske, a sve više učvršćuje svoj položaj i konkurentnost i na globalnoj turističkoj karti. Prirodni preduvjeti poput geopoložaja, reljefa, povoljne klime i Jadranskog mora osigurali su ovoj regiji izvrsnu osnovu za razvoj turizma.

Jedan od glavnih nedostataka hrvatskog turizma jest izrazita sezonalnost i ponuda koja se najvećim dijelom orijentira na 'sunce i more'. Kako bi se sezona produžila razvijaju se selektivni oblici turizma.

Ovi oblici turizma usmjereni su na individualne potrebe suvremenog turista, te predstavljaju svojevrsni protuodgovor masovnom turizmu. U Istri se konstantno radi na poboljšanju i širenju ponude svih oblika selektivnog turizma što je prikazano u nastavku rada.

Diplomski rad koncipiran je u deset glavnih poglavlja, uz uvodne napomene i zaključna razmatranja. Nakon ovih kratkih uvodnih opaski, u drugom poglavlju rada pojmovno je određen selektivni turizam, te su analizirani oblici selektivnog turizma.

U trećem poglavlju prikazan je razvoj turizma u Istarskoj županiji. Na početku poglavlja prikazana su osnovna geografska obilježja Istarske županije, a zatim je konkretno prikazan povijesni razvoj turizma u Istri, od prijeratnog razdoblja do postratnog i novog zamaha turizma na ovim prostorima, nakon 2000. g.

U četvrtom poglavlju analiziran je kulturni turizam u Istarskoj županiji. Definiran je pojam kulturnog turizma, analizirana je kulturna baština Istarske županije, prikazana je ponuda kulturnog turizma ovih prostora kao i konkurentnost ponude.

U petom poglavlju analiziran je gastronomski i vinski turizam Istre. Definiran je ovaj oblik turizma, prikazana je gastro ponuda, kao i vinska ponuda Istre, ukazano je na značaj vinskih cesta i cesta maslinovog ulja, te su analizirane mogućnosti za unaprjeđenje i razvoj gastro i vinskog turizma.

U šestom poglavlju analiziran je sportski turizam. Pojmovno je definiran, analizirani su prirodni i geografski preduvjeti za razvoj ovog oblika turizma u Istri, istražena je ponuda ovog turizma. Također je prikazana ponuda cikloturizma, te mjere koje bi trebale pridonijeti razvoju sportskog turizma u Istri.

U sedmom poglavlju analiziran je zdravstveni turizam kroz pojmovo određeno, prikaz resursa zdravstvenog turizma, ponudu lječilišnog turizma, ponudu wellnessa i dentalnog turizma Istre i razvoj ponude ovog oblika turizma.

U osmom poglavlju analiziran je ruralni turizam Istarske županije. Definiran je ovaj pojam, prikazani su preduvjeti za razvoj istoga, iznesena je SWOT analiza ruralnog turizma Istarske županije te aktualna ponuda ovog oblika turizma u Istri. Posebno je analiziran agroturizam kao najrazvijeniji oblik ruralnog turizma Istre.

U devetom poglavlju istražen je turizam događaja. Definiran je ovaj oblik turizma, prikazani su učinci turizma događaja na destinaciju, analizirani su potrebni resursi za razvoj ovog oblika turizma, istražena je aktualna ponuda događaja u Istri te je posebno predstavljen Istra Inspirit kao najznačajnija manifestacija.

U desetom poglavlju analiziran je kongresni turizam. Definiran je ovaj pojam, istraženi su potrebni resursi i kapaciteti za njegov uspješni razvoj kao i učinci razvoja ovog oblika turizma na destinaciju, te je prikazana ponuda kongresnog turizma u Istri.

U jedanaestom poglavlju analiziran je nautički turizam kroz pojmovo određeno, prikaz resursa potrebnih za njegov razvoj, ponudu ovog oblika turizma u Istri, te SWOT analizu nautičkog turizma Istarske županije. Slijedi posljednje, zaključno poglavlje i popis literature korištene u izradi rada.

2. SELEKTIVNI TURIZAM

U današnje vrijeme turizam se razvija znatno brže u odnosu na prijašnja vremena. S vremenom su nastale nove i nešto drukčije potrebe turista. Naravno, razvoj društva i globalizacija imali su znatni utjecaj na brži razvoj turizma.

2.1. Pojmovno određenje selektivnog turizma

Danas se suvremeni turizam sve češće naziva selektivni turizam. Nastao je kao svojevrsna protuteža masovnom turizmu. Tako su razvijeni selektivni oblici turizma koji su orijentirani na individualne potrebe turista.

Upravo razvoj alternativnih, odnosno selektivnih oblika turizma koji su suprotnost masovnim i shematskim oblicima predstavlja protuodgovor prema istima. Ti oblici turizma imaju za cilj u što većoj mjeri zadovoljiti posebne želje današnjih turista i njihove sve sofisticiranije potrebe.¹

Selektivni turizam može se definirati kao organizacija više različitih oblika turizma koji su usklađeni s društvenim i prirodnim vrijednostima lokalne zajednice te koji omogućuju gostima i gostoprimcima uživanje u pozitivnim i vrijednim interakcijama uzajamnog iskustva.²

Dakle, selektivni turizam je generički pojam pod koji se podvode svi oblici turizma koji se u suvremenom društvu sve više razvijaju i imaju jasna obilježja koja ga razlikuju od masovnog turizma.³

Razvoj svijesti o nemogućnosti održivosti masovnog turizma i potreba da se turistička potražnja razdvoji od jedinstvenog turističkog aranžmana rezultirala je promjenama u turističkim tokovima, te dovela do individualizacije i razvoja selektivnog turizma.

U domaćoj literaturi pojam selektivnog turizma javlja se u 70-im godinama prošlog stoljeća te podrazumijeva oblike turističkih kretanja koji nisu primarno motivirani suncem i morem, nego drugim motivima tj. turističkim ciljevima. Također, ovaj pojam se može pronaći i pod nazivom 'alternativni turizam' ili 'turizam posebnih interesa'.

¹Geić, S., *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Sveučilište u Splitu, Split, 2011., str. 222

² Pančić-Kombol, T., *Selektivni turizam*, TMCP Sagena, Matulji, 2000., str. 86.

³ Ibid.

2.2. Oblici selektivnog turizma

Selektivni oblici turizma su oni oblici koji s obzirom na svoj sadržaj i s obzirom na mjesto i vrijeme odvijanja mogu uspješno zadovoljiti primarne motive i potrebe u domeni turističke potražnje.⁴

Postoje mnoge klasifikacije selektivnih oblika turizma, a jedna od najznačajnijih je ona Kaspera C. On je među prvima podijelio turizam prema više različitih osnova i na više oblika unutar dvije temeljne podjele: prema motivaciji i prema vanjskim učincima.

Podjela prema motivaciji je sljedeća:

- rekreativni turizam,
- zdravstveni turizam,
- kulturni turizam,
- socijalni turizam,
- sportski turizam,
- komercijalni turizam,
- politički turizam.⁵

Klasifikacija prema uzrocima i vanjskim učincima:

- prema podrijetlu (nacionalni i međunarodni turizam),
- prema trajanju boravka (turizam kratkog boravka, turizam tranzita ili graničnih prijelaza, rekreativni turizam na bližim odredištima, turizam dužeg trajanja boravka, turizam godišnjih odmora),
- prema sezonama (ljetni i zimski turizam),
- prema broju sudionika (individualni turizam, kolektivni turizam, turizam skupina ili društava, klupski turizam, masovni turizam, obiteljski turizam),
- prema dobi sudionika (turizam mladih, turizam treće dobi),
- prema vrstama prijevoza (željeznički turizam, automobilski turizam, avionski turizam, pomorski, riječni i jezerski turizam),
- prema vrsti smještaja (hotelski turizam, para-hotelski turizam, turizam sekundarnog domicila, kamping turizam),

⁴ Alfieri, D., *Potreba novih orijentacija u dugoročnom razvoju našeg turizma*, Institut za turizam, Zagreb, 1994., str. 172.

⁵ Geić, op. cit. (bilj. 1), str. 225.

- prema učincima na platnu bilancu (aktivni turizam - receptivni turizam, pasivni turizam–emitivni turizam),
- prema načinu plaćanja (socijalni turizam, turizam iz štednje i kredita),
- prema sociološkim kategorijama (ekskluzivni i luksuzni turizam, tradicionalni turizam, turizam mladih, socijalni turizam).⁶

Promatrajući s aspekta glavnine svjetskih turističkih destinacija najzastupljeniji su određeni selektivni oblici turizma:

- zdravstveni turizam,
- kulturni turizam,
- ekoturizam,
- ruralni turizam,
- gradski turizam,
- turizam događaja i manifestacija.

⁶ Ibid.

3. RAZVOJ TURIZMA U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

Istra odnosno Istarska županija danas ima status jedne od najpoželjnijih turističkih destinacija u Republici Hrvatskoj. Ova destinacija konstantno bilježi porast posjeta, što nije neobično uzevši u obzir prirodne predispozicije i stalno ulaganje u nadogradnju turističke ponude.

3.1. Geografske odrednice Istarske županije

Istra je najzapadnija županija u Republici Hrvatskoj. Županija je teritorijalno podijeljena na 41 jedinicu lokalne samouprave, odnosno 10 gradova i 31 općinu, sa sjedištem u Pazinu.

Istra je hrvatski poluotok koji se nalazi na sjeverozapadnom dijelu zemlje. Obuhvaća 3558 km², od čega 3135 km² (88% površine) u RH, zatim 385 km² u Sloveniji te 38 km² u Italiji. Upravo najveći dio hrvatskog dijela poluotoka zauzima Istarska županija, koja obuhvaća 2815 km² s 208 055 st. (2011) ili 73,9 st./km.²⁷

Vrlo povoljan geografski položaj Istre obilježen blizinom pomorskih i kopnenih putova središnje Europe znatno pridonosi njezinoj atraktivnosti. Također, važna je i sredozemna klima, blizina mora i krajolik.

3.2. Pregled povijesnog razvoja turizma u Istarskoj županiji

Prve naznake turizma u Istri bilježe se još za vrijeme Rimskog carstva No, počeci suvremenog turizma kreću od početka 19 stoljeća. Naime, za vrijeme Austro-ugarske monarhije javljaju se neki turistički sadržaji poput hotela, pansiona, ugostiteljskih lokala, morskih kupališta i sl.

Gledajući noviju povijest, važno je spomenuti da 60-ih godina prošlog stoljeća na prostoru zapadnog, južnog i donekle istočnog priobalja započinje konkretnija turistifikacija koja se zasniva na povoljnom geografskom položaju, atraktivnoj prirodnoj osnovi za kupališni i drugi oblik priobalnog turizma.⁸

No, u ono vrijeme najveći turistički razvoj ostvarile su destinacije koje se nalaze na zapadnoj istarskoj obali. Tome je znatno pridonijela Pula koja se afirmirala kao destinacija kulturnog i kupališnog turizma. Podjednak razvoj imala je i južna Istra.

⁷ Istra, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=28002> (pristupljeno 20. srpnja 2022.)

⁸ Turizam, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62763> (pristupljeno 20. srpnja 2022.)

Znatni skok u turističkom razvoju u destinacijama zapadne i južne istarske obale dogodio se u periodu od 1985. do 1990. g. Naime, tada je na ovom prostoru registriran najveći broj postelja, prihvaćeno je do tada najviše turista te ostvareno najviše noćenja. Treba napomenuti da se u povijesti hrvatskog turizma razdoblje od 1975. do 1991. g. javlja kao 'razdoblje novih znakova krize', i neminovno je u tom periodu upravo zabilježen najintenzivniji razvoj i najbolji rezultati u broju turista i noćenja.⁹

Zatim je uslijedilo razdoblje Domovinskog rata i poslijeratne obnove, što je znatno usporilo turistički razvoj Istre. Naime, rat nije na ovim prostorima donio značajna ljudska stradanja ili materijalna razaranja, no ipak je u znatnoj mjeri usporen dotadašnji razvoj turizma.

U poslijeratnom periodu, odnosno od 2000-ih započinje ponovni razvoj hrvatskog turizma. Tada su se istarske obalne destinacije uključile i afirmirale na domaćem i međunarodnom turističkom tržištu.

Uspoređujući ostvareni turistički promet nakon 2001. g. s prometom od 1981. g. do 1990. g. može se zaključiti da vodeće istarske obalne destinacije nisu dostigle razinu turističkih posjeta i noćenja koje su imale u prijeratnom periodu. Promjene koje su zahvatile turizam istarskoga priobalja u posljednjih 20-ak godina ostavile su utjecaj na oblikovanje nove etape u životnim ciklusima turističkih destinacija.¹⁰

Danas se Istarsko gospodarstvo ubraja u najrazvijenije u Hrvatskoj, te je turizam glavna gospodarska grana. Ovome pridonose i emitivna tržišta u blizini, što pogoduje turističkom razvoju.

Istra već poduži niz godina ostvaruje najbolje turističke rezultate. Naravno, protekle dvije godine koje je obilježio COVID-19, turistička potražnja jest bila nešto slabija. Ipak, Istra je tih godina također bilježila dobre rezultate, a tekuće godine, uzevši u obzir znatno popuštanje mjera protiv COVID-19 i općenito bolju kontrolu virusa na svjetskoj razini, predviđa se da će se sezona završiti s boljim rezultatima nego rekordne 2019. g.

⁹ Vukonić, B., „Smisao i objašnjenje pojma turistička destinacija“, *Turizam*, Vol. 43, No. 3-4, 1995., str. 67.

¹⁰ Vojnović, N., „Obilježja životnog ciklusa odabranih turističkih destinacija istarskoga priobalja“, *Ekonomska misao i praksa*, Vol. XXI, No. 2, 2012., str. 752.

S ciljem osiguranja daljnjeg razvoja turizma Istarske županije donesen je Master plan turizma Istarske županije 2015.-2025. Kroz ovaj plan kreirana je vizija turizma Istre 2025. koja je određena kao turistička regija koja svoje izvorne vrijednosti integrira u poželjan životni prostor.¹¹

Važna je i misija, također definirana kroz plan koja ima za cilj Istru istaknuti njezinom autentičnoću, i na temelju tradicije i prirodnih resursa razvijati nove ideje, te konstatno proširivati ponudu uz zastupljenost tradicije.¹²

Istra se određuje kao regija koja posjeduje elementne multikulturalnosti, te se postavlja prema globalnom tržištu kroz istarske vrijednosti življenja. Kvaliteta turističke usluge i inovacije jest temelj promišljanja o turizmu. Istra se usmjerava na svoje ključne snage:

- regionalnu autentičnost,
- otvorenost i
- pouzdanost.¹³

Kroz ove prednosti želi preuzeti jednu od vodećih pozicija u inovativnom promišljanju turizma i kreirati jedinstveni istarski turistički model.

Također, želi se osnažiti globalni marketing, pa se ciljaju srednje i više kategorije potrošača. Planirano je povećanje udjela hotela i resorta u smještajnoj strukturi, a to se, među ostalim, planira postići kroz poticanje novih *brown i green field investicija*.

3.3. Turistička ponuda Istarske županije

Današnja ponuda Istre nudi mnoštvo turističkih kapaciteta i sadržaja, kako na obalnom primorskom dijelu, tako i u unutrašnjim ruralnim područjima.

Obzirom na donedavnu situaciju pandemije COVID-19, svjetska turistička tržišta su postala jedne od najvećih žrtava iste. Ipak, uzevši u obzir sve okolnosti, Republika Hrvatska, odnosno domaće turističko tržište donekle može biti i zadovoljno rezultatima ostvarenima prethodne dvije godine, posebice u odnosu na ostale konkurentne zemlje. Istra u ovoj situaciji bilježi najbolje rezultate.

¹¹ Master plan turizma Istarske županije 2015-2025, Turistička zajednica Istarske županije, Poreč, 2014., str.115.

¹² Ibid., str. 116.

¹³ Ibid., str. 115.

Tablica 1. Dolasci i noćenja turista u Istri po turističkim zajednicama, siječanj-prosinac
2021. g.

Turistička zajednica	Dolasci	Noćenja	Postotak
Bale	50.983	337.679	1,43
Barban	12.907	101.038	0,43
Brtonigla	69.342	559.557	2,38
Buje	35.154	176.324	0,75
Buzet	14.830	57.596	0,24
Fažana	112.295	865.823	3,68
Funtana	212.061	1.593.193	6,77
Grožnjan	5.469	24.805	0,11
Kanfanar	8.015	68.248	0,29
Kaštelir – Labinci	9.068	82.152	0,35
Kršan	7.879	62.811	0,27
Labin	165.710	983.838	4,18
Ližnjan	29.592	254.276	1,08
Marčana	36.591	310.328	1,32
Medulin	342.190	2.328.527	9,89
Motovun	20.709	51.440	0,22
Novigrad	170.766	1.046.041	4,44
Oprtalj	8.460	33.911	0,14
Pazin/Središnja Istra	41.195	303.473	1,29
Poreč	430.615	2.609.444	11,09
Pula	285.961	1.532.755	6,51
Raša	38.606	295.436	1,26

Rovinj	549.304	3.496.374	14,86
Sveta Nedelja	11.193	105.717	0,45
Svetvinčenat	18.099	155.883	0,66
Tar - Vabriga	185.373	1.538.685	6,54
Umag	349.268	2.148.962	9,13
Višnjan	11.195	89.603	0,38
Vižinada	6.107	50.492	0,21
Vodnjan	49.690	550.970	2,34
Vrsar	171.546	1.426.570	6,06
Žminj	10.138	85.399	0,36
Nautika	29.358	205.817	0,87
Ukupno	3.499.669	23.533.167	100,00

Izvor: Dolasci i noćenja turista u Istri, <https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/statistika/arhiva-2021> (pristupljeno 20. srpnja 2022.)

Iz podataka je vidljivo da Rovinj ima najbolje rezultate, tj. 14,86% prometa u cjelokupnoj Istri, što nije iznenađujuće obzirom da Rovinj već dugo kotira kao jedna od najpoželjnijih destinacija u cijeloj Hrvatskoj, dok najslabije rezultate ima Grožnjan sa 0,11%.

Nadalje, gledajući udio prometa u Istarskoj županiji u odnosu na ukupni turistički promet tekuće godine za razdoblje od siječnja do svibnja, za sada Istra ima najbolje rezultate, te se smjestila ispred Splitsko-dalmatinske županije, ispred Kvarnera, ali i Dubrovačko-neretvanske županije.

Na začelju su uglavnom slavonske županije, odnosno Brodsko-posavska, Koprivničko-križevačka i Virovitičko-podravska. Ovo također ne iznenađuje, obzirom da kontinentalni turizam još nije dovoljno razvijen, odnosno na njegovu razvoju se tek radi, a posebice u Istočnoj Hrvatskoj.

U sljedećoj tablici prikazani su prethodno izneseni podaci odnosno rezultati po klastrima za sveukupni promet.

Tablica 2. Dolasci i noćenja po klasterima u odnosu na ukupni promet, siječanj-svibanj 2022. g.

Županija	Dolasci	Noćenja
Istra	799.468	3.065.217
Splitsko-dalmatinska	398.936	1.580.553
Kvarner	447.013	1.546.420
Dubrovačko-neretvanska	283.317	960.680
Zadarska	200.663	868.454
Grad Zagreb	310.501	703.968
Šibensko-kninska	102.571	400.643
Ličko-senjska	72.446	192.108
Krapinsko-zagorska	60.885	127.002
Karlovačka	45.201	86.809
Osječko-baranjska	37.235	78.566
Međimurska	29.221	66.440
Zagrebačka	33.380	65.038
Varaždinska	23.549	56.703
Vukovarsko-srijemska	24.028	41.240
Bjelovarsko-bilogorska	8.227	28.015
Požeško-slavonska	8.432	23.450
Sisačko-moslavačka	7.323	20.353
Brodsko-posavska	10.469	19.216
Koprivničko-križevačka	6.554	16.310
Virovitičko-podravska	5.134	10.971

Izvor: Informacije o statističkim pokazateljima – svibanj 2022., str. 17., <https://www.htz.hr/sites/default/files/2022-06/Informacija%20o%20statistickim%20pokazateljima%20-%20svibanj%202022.pdf> (pristupljeno 20. srpnja 2022.)

4. KULTURNI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

Kulturni turizam doživljava svoj procat i postaje sve cjenjeniji turistički proizvod na turističkom tržištu.

4.1. Pojmovno određenje kulturnog turizma

Kulturni turizam definira se kao „putovanje koje je motivirano primarno kulturom, poput: studijskih putovanja, posjeta kulturnim manifestacijama, posjeta festivalima i drugim kulturnim događanjima, posjeta spomenicima“¹⁴.

Nadalje, prema UNWTO, kulturni turizam podrazumijeva putovanja koja su motivirana kulturom što obuhvaća:

- festivale i slična događanja,
- posjete povijesnim lokalitetima i spomenicima s ciljem proučavanja prirode,
- folklor ili umjetnost.¹⁵

Dakle, prema ovoj definiciji osnovni element razlikovanja kulturnog od ostalih oblika turizma jest motivacija u kojoj dominira kulturni sadržaj.

Iako je jasan stupanj sve veće zainteresiranosti turista za ovaj oblik turizma, još uvijek se uglavnom definira kao usputna aktivnost, dakle nešto što će turisti posjetiti ukoliko im ostane vremena. Istru relativno malo gostiju posjećuje samo radi kulturne ponude.

4.2. Kulturna baština Istarske županije

Istra ima dosta spomenika kulture, stoga postoji potencijal za razvoj kulturnog turizma. Tome je tako ponajprije zahvaljujući rimskoj ostavštini, zatim mnoštvu kaštela, šarolikoj srednjovjekovnoj baštini i dr.

Jedan od boljih primjera jest Pula. Naime, upravo Pula ima najveći broj rimskih spomenika u državi i gledajući s tog segmenta nedvojbeno ima realni potencijal privući goste koji vole rimsku povijest. Naravno, najznačajniji adut je amfiteatar u Puli. Ipak, ovdje postoji prostor za veću promociju amfiteatra kao glavnog aduta kulturnog turizma Pule i Istre, izvan granica Hrvatske, pa i izvan granica Europe. Nadalje,

¹⁴ Sinković, G., *Istra u kontekstu jadranskih kultura i tradicija*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2008., str. 8.

¹⁵ Tourism and Culture, <https://www.unwto.org/tourism-and-culture> (pristupljeno 21. srpnja 2022.)

važno je spomenuti da na prostoru Istre ima mnogo malih crkava sa interesantnim freskama koje mogu biti također dio ponude kulturnog razgledavanja. Važno je spomenuti aplikaciju *Istra Culture* putem koje turisti mogu dobiti željene informacije o kulturnoj ponudi Istre. Ovo je prednost posebice za mlađe generacije turista koje aplikacije koriste u znatno većoj mjeri te im one služe kao smjernice za većinu standardnih aktivnosti.

Nadalje, gledajući muzejsku ponudu Istre, ista nije posebno velika. Muzeji su vrlo slabo posjećeni, ali treba reći da općenito malo turista zna za njih, pa se i rijetko organiziraju izložbe ili radionice. Ipak, treba iskoristiti bogato kulturno naslijeđe koje se nalazi u muzejima na prostoru Istre. Jedan od problema je nedovoljna prepoznatljivost ovih muzeja, odnosno muzejske ponude općenito. S druge strane, vrlo malo muzeja svojim eksponatima svjedoči o gradovima i običajima ovih prostora. Primjerice, Pazinski muzej nema previše eksponata posvećenih povijesti grada Pazina, a slična situacija je i s muzejima u Umagu i Buzetu. Stoga je potrebna snažna promocija muzejske ponude Istre.¹⁶

Također, poželjna je modernizacija ponude u ovom segmentu. Naime, u većini muzeja prevladava zastarjeli način komunikacije, a niti izložbe uglavnom nisu prevedene na engleski ili drugi strani jezik.¹⁷

Također, postoji vrlo slaba mogućnost angažiranja turista u radionicama što bi im omogućilo konkretniji doživljaj. Dakle, nužno je modernizirati ponudu, animirati goste, te svakako poraditi na novijim kanalima komunikacije prema potencijalnim turistima.

4.3. Ponuda kulturnog turizma

Važna destinacija Istre koja se može dodatno razviti kao odrednica kulturne ponude jest otočje i 'Nacionalni park Brijuni'. Naime, u segmentu kulturnog turizma Brijuni su važni jer mogu ponuditi tragove dinosaura, ostatke antike i potonjih vjekova. Kao mjesto naseljavanja datiraju od 1893. g., zahvaljujući 'starom Austrijancu', industrijalca Paulu Kupelwieseru, vlasnika Otočja. Gledajući noviju povijest, Brijuni kao moderno ljetovalište i lječilište najviše kategorije započelo je svoj razvoj u vrijeme

¹⁶ Službeni turistički portal Turističke zajednice Istarske županije, www.istra.hr (pristupljeno 21. srpnja 2022.)

¹⁷ Ibid.

Austro-ugarske i Italije. Za vrijeme Drugog svjetskog rata ipak ovaj razvoj zastaje i stagnira. U razvoju Brijuna važnu ulogu imao je i maršal Josip Broz Tito. Naime, on je na Brijunima nastavio svoje političke aktivnosti kao ondašnji predsjednik Jugoslavije. Na Brijune prvi put je došao 1947. g.¹⁸

Ponuda upoznavanja Brijuna uglavnom se odvija kroz vožnju i razgledavanje turističkim vlakom kroz:

- mnoge vizure prirodnih ljepota,
- bizantski kastrum,
- rimsku rezidencijalnu vilu u zaljevu Verige,
- druge znamenitosti.¹⁹

Također, uz hotele se nalazi mala crkva sv. Germana koja datira iz 15. stoljeća u kojoj se održavaju izložbe istarskih fresaka te kopija glagoljičkih spomenika. Važna je i prirodoslovna zbirka, zatim arheološki muzej i izložba 'Tito na Brijunima'.²⁰

Nadalje, Poreč je značajan po Eufrazijevoj bazilici koju je UNESCO proglasio Svjetskom kulturnom baštinom, a tu je i Parenzana tj. uskotračna željeznička pruga koja je povezivala Poreč i Trst. U samoj unutrašnjosti Istre postoje srednjovjekovni dvorci, a jedan od istaknutijih svakako je dvorac u Svetvinčentu, dvorac Morosini – Grimani.²¹

U odnosu na ranije definirani manjak muzejske ponude, kulturna ponuda Istre za sada se velikim dijelom temelji na kulturnim manifestacijama. Ovdje je ponuda zaista bogata, pa je tako moguće posjetiti tradicionalne seoske fešte u čast zaštitnicama malih mjesta Istre, zatim razne tematske sajmove, pa sve do velikih glazbenih i filmskih festivala.

Posebno su važni filmski festivali koji na ovom prostoru imaju važnu ulogu, jer privlače velik broj posjetitelja iz filmske i kazališne branše. Ovo je važno jer su ti turisti tj. njihov dolazak primarno motivirani posjetom ovim festivalima. Prilikom

¹⁸Nacionalni park Brijuni, <https://www.infofazana.hr/istrazi-fazanu/kulturna-i-prirodna-bastina/nacionalni-park-brijuni/> (pristupljeno 21. srpnja 2022.)

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

²¹ Službeni turistički portal Turističke zajednice Istarske županije, www.istra.hr (pristupljeno 21. srpnja 2022.)

posjeta turisti spajaju svoj posjet festivalu sa boravkom na moru i suncu te ostalim aktivnostima. Također, mogu produžiti svoj boravak u Istri i nakon završetka filmskog festivala. Svakako najpoznatiji filmski festivali u Istri jest 'Pula film festival' koji je postao snažni i prepoznati promotor Istre, a potom 'Motovun film festival'. Oba festivala održavaju se u ljetnim mjesecima.

'Pula film festival' utemeljen je davne 1954. g. pod nazivom 'Filmski festival'. Održava se u srpnju. Treba spomenuti da 'Pula film festival' uz glavnu ponudu projekcije filmova uvijek ima prigodne popratne filmske programe kao: Pulica – program za djecu i mlade, Pustolovni laboratorij profesora Baltazara, Pulska filmska tvornica, izložba Cinemaniac, doFuraj svoj film i filmovi na Portarati.²²

Nadalje 'Motovun film festival' također je postao prepoznatljiv, te je stekao status svojevrsnog brenda. Pokrenut je 1999. g. od skupine filmskih redatelja, producenata i studenata filma, a također se održava u srpnju. Nastao je kao svojevrsni odgovor na ondašnju jaku dominaciju hollywoodskog filma u hrvatskim kinima.

Glazbeni festivali u Istri također su atraktivna turistička ponuda. Naime, sveukupni imidž Hrvatske kao destinacije dosta se promjenio upravo zahvaljujući glazbeno-festivalskom turizmu, a dio toga odnosi se na festivale koji se održavaju upravo u Istri.

Važnu ulogu ima festival 'Adria Summer Festival', zabavni festival u Istri koji se održava u Medulinu za vrijeme ljeta. Na festivalu nastupaju regionalne i europske zvijezde. Treba napomenuti da je upravo organiziranje ovakvog festivala bio poticaj za uređenje rive. Tako se Medulin diže na ljestivici koncertne ponude tijekom ljetne sezone u Istri.²³

Nadalje, poznati glazbeni festivali u Istri su 'Liburnia Jazz festival', festival 'Jazz is back', te 'San Pellegrino Beach festival'. Liburnia Jazz organizira međunarodni 'Liburnia Jazz Festival & Workshops' u Lovranu i Opatiji, a od 2005. g. i 'Liburnia Jazz Ex Tempore' u Opatiji. Treba spomenuti i koncerte klasične i zabavne glazbe u

²² Pulski filmski festival, <https://pulafilmfestival.hr/hr> (pristupljeno 21. srpnja 2022)

²³Adria Summer Festival, <https://www.arenahotels.com/hr/eventi/adria-summer-festival-2022> (pristupljeno 21. srpnja 2022.)

sklopu manifestacija 'Medulinsko koncertno ljeto' i 'Premantura open air' koji u sezoni pružaju gostima priliku uživati u svim glazbenim žanrovima.²⁴

'San Pellegrino Beach festival' profilirao se kao jedan od najvećih *open air* festivala u Istri, tzv. *freestyle* festival. Održava se u okolici Umaga. Dakle, ponuda filmskih i glazbenih manifestacija u Istarskoj županiji jest raznovrsna. Konstruktivna kritika išla bi u smjeru sezonske ponude festivala, te bi trebalo nastojati poraditi na organiziranju festivala i u predsezoni i postsezoni.

4.4. Konkurentost ponude kulturnog turizma Istre

Iz prethodno navedenoga može se zaključiti da kulturni turizam u Istarskoj županiji još nije zaživio u punom obujmu niti iskoristio svoj puni potencijal. Potreba za razvojem kvalitetnih inovativnih proizvoda na visokoj konkurentskoj razini iziskuje integraciju i kreiranje dodane vrijednosti u ponudi kulturne baštine. Gledajući dugoročnu konkurentnost proizvoda touringa/kulture i kratkih odmora za više odnosno visoke segmente turističke potrošnje, biti će nužan drugačiji pristup kulturnoj baštini od postojećega. Neće biti dovoljno samo fizičko označavanje i održavanje.²⁵

Istarska kulturna i prirodna baština u manjoj je mjeri uvezana u sustav turističkih proizvoda, kroz model manje dodane vrijednosti. Unatoč tome što su mnoge barijere nastale kao rezultat zakonskih rješenja, nužno je uključivanje institucija nadležnih za prirodna područja i kulturnu baštinu u razvoj turističkih proizvoda. Tako se kao cilj operativne strategije za razvoj kulturnog turizma Istre, definira pomak zastupljenosti kulturnog turizma sa udjela sa 2% u ukupnom fizičkom prometu u 2014. g. na 5% u 2025. g.

²⁴ Liburnia Jazz, <https://www.liburniajazz.hr/> (pristupljeno 21. srpnja 2020.)

²⁵ Master plan turizma Istarske županije 2015-2025., op. cit. (bilj. 11), str. 198.

5. GASTRONOMSKI I VINSKI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

Suvremenog turisti žele kod posjeta turističkoj destinaciji kušati lokalnu autohtonu gastro ponudu. Stoga je vrlo važno istu pametno osmisliti. Istra je zemlja vina, tartufa i maslina te je bogata gastro i eno ponuda svakako jedan od njezinih jakih aduta.

5.1. Pojmovno određenje gastro i vinskog turizma

Gastronomija povezuje tradicionalne vrijednosti koje su povezane s novim trendovima u turizmu kao poštivanje kulture i tradicije, održivost, zdrav način života, autentičnost.²⁶

Prema UNWTO-u, "gastroturizam uključuje u svoj diskurs etičke i održive vrijednosti koje se zasnivaju na teritoriju, krajoliku, moru, lokalnoj kulturi i proizvodima, autentičnosti i usklađuje ih s aktualnim trendovima"²⁷.

U gastroturizam u širem smislu može se podvući i vinski turizam, iako se on u posljednje vrijeme isprofilirao kao zasebni oblik. Vinska regija predstavlja područje u kojemu se pravi najbolje vino. To je nerijetko područje ruralno i u neposrednoj je vezi sa posjetiteljima, tj. potrošačima vina čija zabava, gastronomija, krajolik i aktivnosti u prirodi predstavljaju temelj za poticaj budućeg razvoja.²⁸

Razvoj destinacije vinskog turizma sadrži mnoge usluge, atrakcije, obrazovanje ugostiteljskih djelatnika, organizacije razvoja i marketinškog plana. Specifičnosti vinske regije kao vinskog proizvoda obuhvaćaju vinske teme posjetitelja i interpretativne centre, vinska naselja, vinske ture, razgledavanje i ture vinskom zemljom-zemljom vina.²⁹

Turisti žele prilikom posjeta željenoj destinaciji doživjeti autentična iskustva. Tako turist posjetom područja koje je poznato po uzgoju vinove loze može proširiti svoj doživljaj pri boravku. Tu se nudi prilika vinarima da organiziraju konzumaciju vina

²⁶Duić, M., Gastroturizam je hit, ali kod nas tek u poveljima, <https://www.poslovni.hr/hrvatska/gastroturizam-je-hit-ali-kod-nas-tek-u-poveljima-326789> (pristupljeno 23. srpnja 2022.)

²⁷ Ibid.

²⁸ Williams, P., "Positioning wine tourism destinations: an image analysis", *International Journal of Wine Marketing*, Vol. 13, No. 3, 2001., str. 43.

²⁹ Razović, M., "Vinski turizam kao posebni oblik turističke ponude Pelješca", *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku*, No. 3-4, 2015., str. 53.

putem koje turist neposredno stupa u kontakt s kulturom domaćina. Tako se razmjenjuju iskustva s ljudima, upoznaju se kulturne aktivnosti kao i atraktivnosti te općenito ukupne vrijednosti turističke destinacije. Stoga se može reći da razvoj vinskog turizma ima znatan utjecaj na pozicioniranje i prepoznatljivost određenog turističkog područja, a to stvara konkurentsku prednost.³⁰

5.2. Gastro ponuda

Prehrana odnosno gastronomija specifična za Istru uglavnom se bazira na namirnicama iz mora, koje se pripremaju po tradicionalnim recepturama uz uporabu lokalnog začinskog bilja, aromatičnih trava i maslinovog ulja. Namirnice karakteristične za regiju Istre i Kvarnera su riblje paštete, slane srdele, grobnički sir, istarski pršut, sir od tartufa, namaz od bakalara, puževi, razne vrste rižota i tjestenina s plodovima mora, maneštra, jota, različite fritaje, jela od tartufa, rakovi i školjke iz Limskog kanala, kvarnerski škampi, janjetina ispod peke, dimljeni ombolo, kobasice s kiselim kupusom, tradicionalna tjestenina – fuži, pljukanci, posutice, njoki s gulašom od divljači, slastice od kestena, koštule i fritule.³¹

Gastronomija i enologija smatraju se složenim proizvodima koje konzumiraju skoro svi turisti, iako relativno mali broj stranih turista kao primarni motiv putovanja ima isključivo gastronomiju ili enologiju.

Istra ima dobro razvijenu gastro ponudu, svakako najjaču u cijeloj zemlji. No, to se želi dodatno poboljšati, pa je jedan od ciljeva operativne strategije pomak sa udjela zastupljenosti gastro ponude u ukupnom fizičkom prometu sa 1% u 2014. godini na 4% u 2025. g.

Ovaj cilj planira se postići putem određenih aktivnosti: analize dostupnosti i preporuke o smjernicama kako doći do određenog objekta, kreiranja dvosatnih programa za interaktivne radionice oko gastronomije, osmišljavanja kratkih gastro odmora, programa 50-tak autohtonih proizvoda na web stranici gastronomije na online trgovina autohtonim proizvodima i sl.³²

³⁰Hall, M., E., *Wine, Food, and Tourism Marketing*, The Haworth Hospitality Pres, Binghampton, 2003., str. 12.

³¹Njavro, M., *Hrvatska gastronomija*, Turistička naklada d.o.o., Zagreb, 2016., str. 53.-55.

³² Master plan turizma Istarske županije 2015-2025., op. cit. (bilj. 11), str. 138-139.

Istarska županija na svom prostoru ima više od 25 vinarija i vinskih cesta, više od 200 restorana s tim da ih 13 ima Michelinovu zvjezdicu, ima mnoge eno-gastronomske manifestacije, vinske vrste, pa na osnovu toga može konkurirati na europskom kao i svjetskom turističkom tržištu.³³

Kako je navedeno, Istra ima bogatu raznovrsnu gastro ponudu jer obiluje delicijama. Neke od posebno traženih istarskih delicija u restoranima su: Istarski tartufi, Istarski pršut, Istarska manešta, i dr. Ova jela dio su autohtone gastro ponude istarskih restorana. Također, vrlo važno je istarsko maslinovo ulje koje se odlikuje vrhunskom kvalitetom. Maslinari sa ovog područja su prepoznali priliku, te sve češće nude posjete maslinicima, gdje turisti mogu vidjeti kako se radi maslinovo ulje, također ga mogu kušati i kupiti te ponijeti kao suvenir.

Istra nudi bogat program gastro događanja i manifestacija. To su tzv. gastro festivali na kojima se organiziraju aktivnosti koje se odnose na gastronomiju, poput kuhanja i razmjene recepata, interaktivnih radionica gdje posjetitelji mogu sami nešto skuhati ili pripremiti i sl.

Na ovim festivalima sudjeluju vodeći proizvođači hrane, također i vinari, razne udruge, te organizacije koje tako nastoje promovirati autohtonu hranu i vina. Festivali se uglavnom održavaju jednom na godinu i to većinom u proljetnim ili ljetnim mjesecima kada ima najviše turista.

Neki od poznatijih gastro festivali u Istri su: 'Istria Gourmet festival', 'Dani školjaka', 'Dani istarskih šparoga Šparogada', 'Festival čokolade i vina', i dr. Tako je npr. 'Istria Gourmet Festival' organiziran u više tematskih cjelina. Pod imenom 'Naša kužina', neki od najboljih restorana sjeverozapadne Istre pripremaju istarske specijalitete, uz partnerstvo maslinara i vinara istarskog mjesta za posjetitelje ATP-a.³⁴

Nadalje, 'Dani školjaka' održavaju se u veljači i ožujku, što je izvan sezone. Na ovom festivalu posjetitelji mogu probati morska jela, a festival pripremaju turističke zajednice Novigrada, Umaga, Buja i Brtonigle. Vrlo zanimljiv je i 'Choco & Wine Fest' koji se održava u veljači u Brtonigli, gdje se nude čokoladne delicije te vina.³⁵

³³ Ibid.

³⁴ Sjeverozapadna Istra, <https://www.coloursofistria.com/hr/> (pristupljeno 23. srpnja 2022.)

³⁵ Ibid.

5.3. Vinska ponuda

Istra do nedavno nije bila poznata vinska regija. No, u posljednje vrijeme ovo se jako promijenilo pa danas ima status vrsne vinske regije. Istarska županija danas je prepoznata po vinima i vinogradima. Autohtone istarske vrste vina su: malvazija, teran i muškati.

Ovo je najzapadnija vinska regija u Hrvatskoj. Vina ovog područja su bitan poljoprivredni proizvod ali i bitan čimbenik turističke ponude. Raznolikost prirodnih i geografskih uvjeta omogućuje uzgoj velikog broja vinskih sorti, a povoljna klima ima utjecaj na svojstva vina. Stoga su ona uglavnom punog okusa, srednje jaka, te aromatična. Može se reći da je Istra specifična vinska podregija, jer se tu nalaze u podjednako mjeri kontinentalne i mediteranske vinske sorte. Svakako vodeća vinska sorta u Istri je bijela sorta - malvazija istarska. No, vrlo poznate sorte su i Chardonnay, pinot bijeli i pinot sivi. Posebno je uspješna sorta muškati bijeli, koja se na ovim prostorima nalazi pod imenom muškati momjanski. Naziv je dobila po mjestu Momjanu jer se tamo tradicionalno uzgaja. Vodeća crna sorta svakako je Cabernet. Također se uzgajaju i: sauvignon, cabernet franc, pinot crni, teran, merlot i borgonja.³⁶

Kako bi se promovirala vina organiziraju se vinski festivali, a neki od njih su:

- Vinistra – moderna izložba u Poreču koja okuplja najbolje vinare Istre i okolnih regija,
- Dan otvorenih vinskih podruma – u svibnju kada se omogućuju posjeti svim vinskim podrumima Istre,
- Martinje u Istri – gosti se druže u vinskim podrumima i konobama gdje kušaju vina,
- Uskrsni ponedjeljak – smotra vina središnje Istre u Gračišću i dr.³⁷

Konstantno se radi na usavršavanju i obogaćivanju vinske ponude. Tako se turistima kroz vinsku ponudu nudi mogućnost obilaska vinograda, kušanje vina i kupnje istoga. Ovdje postoji realni potencijal za širenje ponude. Naime, nastoji se privući

³⁶Hrvatska turistička zajednica: Hrvatska enogastronomija – puna okusa: https://htz.hr/sites/default/files/2018-02/Enogastro%20bro%C5%A1ura_HR_2017-18.pdf , str. 21.-22- (pristupljeno 23. srpnja 2022.)

³⁷Proljeće istarskih vina, <https://www.istra.hr/hr/gourmet/vino/eventi/proljece-istarskih-vina> (pristupljeno 23. srpnja 2022.)

sommeliere i druge vrsne poznavatelje vina. Vrijedi spomenuti ponudu vinara Kozlović. Tako vinarija Kozlović pod pod imenom 'Kozlović Wine Experience' turistima nudi jedinstven doživljaj posjete njihovom imanju. U ponudi je devet programa obilaska vinograda, vinskih podruma i degustacija vina.³⁸

5.4. Vinske ceste

Istra ima dosta kvilitenih vinskih cesta koje omogućuju pustolovno otkrivanje Istre, a posebno vinske ponude. Tako vinari nude degustacije istarskih vina, kratku edukaciju i priče o nastanku njihovih sorti te uz to nude autohtona jela kako bi pojačali doživljaj i iskustvo okusa vina.³⁹

Vinske ceste Istre postale su s vremenom prepoznatljivi turistički proizvod. Naravno, konstantno se radi na njegovu dopunjavanju i usavršavanju. Vinske ceste koje se nalaze na području Istarske županije su:

- Vinska cesta Bujštine,
- Vinska cesta Poreštine,
- Vinska cesta Buzeštine i Pazinštine,
- Vinska cesta Rovinjštine/Vodnjanštine,
- Vinska cesta Labinštine.⁴⁰

Za svaku od ovih cesta napravljeni su vinski itinerari koji omogućuju turistima lakše kretanje po istima. Zadaća svakog itinerara jest promocija i turistička prezentacija vina koja se sastoji u razvoju i njezi vinogradarstva i vinarstva u Istri. Cijeli projekt obuhvaća ponajbolje vinare diljem Istre. Osnovni kriterij pri izboru najboljih vinara temelji se na izrađenom Pravilniku o vinskim cestama Istre.⁴¹

5.5. Ceste maslinovog ulja

U Istri tradicija maslinarstva vrlo je razvijena, a datira iz davnina, tj. iz vremena starih Rimljana koji su na ovim prostorima uzgajali maslinovo ulje. Tome u prilog govore mnoga arheološka nalazišta koja se nalaze uz obalu, a koja svjedoče o proizvodnim kapacitetima iz onih vremena. Sve do danas maslinarstvo se konstantno razvija u

³⁸ Vinarija Kozlović, <https://www.kozlovic.hr/> (pristupljeno 23. srpnja 2022.)

³⁹ Histrica, <http://histrice.com/hr/g/gastronomija/vino/vinske-cestes/> (pristupljeno 23. srpnja 2022.)

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Turizam vina – vinske ceste Istre, <https://www.istra-istria.hr/hr/ustrojstvo/zupanijski-ustroj/upravna-tijela/upravni-odjel-za-turizam/programi-i-projekti/razvojni-projekti-u-turizmu/turizam-vina-vinske-cestes-istre/> (pristupljeno 23. srpnja 2022.)

segmentu proizvodnje, ali i zaštite autohtonih vrsta. Također, radi se na poboljšanju prezentiranja proizvoda od maslina. Istarska maslinova ulja priznata su kao jedna od najkvalitetnijih. Kako bi se turistima omogućilo bolje upoznavanje istih, kreirane su ceste maslina koje imaju obilježene uljare i konobe najboljih maslinara Istre.⁴²

Ceste maslinovog ulja vrlo su atraktivan dio turističke ponude. Cesta maslinova ulja podrazumijeva zaokruženo maslinarsko područje koje u sklopu ima maslinarske itinerare, odnosno punktove.⁴³

Ove ceste omogućuju direktni kontakt maslinara sa turistima. Kroz razgovor koji ima edukacijski karakter gostima se prenose znanja i tradicija proizvodnje maslinovog ulja. Maslinarski itinerari imaju za cilj promovirati masline općenito, zatim konkretne proizvoda od maslina i maslinovog ulja te olakšati turističku interpretaciju ulja. Kroz ovakvu organizaciju i osmišljavanje cesta maslinova ulja podiže se imidž Istre kao turističke destinacije.

5.6. Mogućnosti unaprjeđenja gastro i vinskog turizma

Master planom razvoja turizma Istarske županije do 2025. g. planirano je povećanje udjela vina i gastronomije s postojećih 1% na 4% do 2025. g. Plan je dodatno razradio mjere i strategije za unaprjeđenje i podizanje na višu razinu eno-gastronomске ponude Istre.⁴⁴

Mjere kojima se prethodno navedeni cilj želi postići su:

- osmišljavanje više interaktivnih radionica na temu gastronomije,
- paketi kratkih odmora motivirani gastronomijom,
- stvaranje programa 50-ak autohtonih proizvoda na web stranici gastronomije,
- suradnja s ugostiteljima s ciljem stvaranja istarskoga menu-a,
- inventarizacija objekata koji su otvoreni posjetiteljima i sl.⁴⁵

⁴² Ceste maslinovog ulja u Istri, <https://www.istra.hr/hr/gourmet/evoo/maslinari> (pristupljeno 23. srpnja 2022.)

⁴³ Turizam maslinova ulja, <https://www.istra-istria.hr/hr/ustrojstvo/zupanijski-ustroj/upravna-tijela/upravni-odjel-za-turizam/programi-i-projekti/razvojni-projekti-u-turizmu/turizam-maslinova-ulja-ceste-maslinova-ulja-istre/> (pristupljeno 23. srpnja 2022.)

⁴⁴ Master plan turizma Istarske županije 2015-2025., op. cit. (bilj. 11), str. 138.

⁴⁵ Ibid., str. 138.-139.

6. SPORTSKI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

Sportski turizam predstavlja jedan od najmasovnijih selektivnih oblika turizma. Naime, upravo aktivni odmor predstavlja najbrže rastući segment turističke potražnje. Razvoj sporta i turizma proizlazi iz slobodnog vremena, sve višeg životnog standarda i razvoja prometa.

Istarska županija ima vrlo dobro razvijenu i raznovrsnu ponudu sportskog i rekreativnog sadržaja. Posebice se ističe ponuda biciklističkog turizma.

6.1. Pojmovno određenje sportskog turizma

Turizam i sport su različite djelatnosti, no djelovanje odnosno sinergija turizma i sporta je interaktivna, jer je sport postao važan čimbenik razvoja turizma. Naime, turizam je aktivnost koja se naravno veže uz putovanje i odmor, a jedan od glavnih motiva u turizmu upravo su sport i rekreacija. Turizam obuhvaća sve usluge vezane uz putovanja i boravak u turističkim odredištima, te ima utjecaj na razvoj sporta kroz sudjelovanje turista u sportskim aktivnostima te razvoj sportske infrastrukture.⁴⁶

Definicija sportskog turizma može se sagledati sa dva aspekta, tj. na temelju motiva i na temelju aktivnosti. Promatrajući sa aspekta motivacije za putovanje, sportski turizam je "poseban oblik turizma u kojemu se javljaju pretežnim dijelom sportski motivi za putovanje u određena turistička mjesta i centre"⁴⁷.

Promatrajući sa aspekta aktivnost, sportski turizam može se definirati kao "svi oblici aktivnosti i pasivne uključenosti u sportsku aktivnost, sudjelujući u njoj povremeno ili organizirano iz nekomercijalnih ili poslovnih/komercijalnih razloga, a koje obuhvaćaju putovanja od mjesta boravka i rada"⁴⁸.

Prema oblicima sportski turizma može se podijeliti na:

- natjecateljski sportski turizam,
- ljetni sportsko-rekreacijski turizam,

⁴⁶ Bartoluci, M., Škorić, S., *Menadžment sportskog i nautičkog turizma*, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac, 2009., str. 107

⁴⁷ Vukonić, B., Čavlek, N., *Rječnik turizma*, Masmedia, Zagreb, 2001., str. 365.

⁴⁸ Keller, P., *Sport&tourism. Introductory report*, World Conference on sport an Tourism, World Tourism Organization, Madrid, 2001., str. 50.

- zimski sportsko-rekreacijski turizam.⁴⁹

6.2. Prirodno-geografski preduvjeti za razvoj sportskog turizma u Istri

Istra ima vrlo dobre prirodne predispozicije koje omoguću razvoj sportskog turizma. Posebnice se to odnosi na mogućnost razvoja nekih vrsta sportskog turizma, kao primjerice cikloturizma. Također, postoje dosta dobre predispozicije za razvoj surfanja. Tome u prilog govori da je Ližnjan već poznato surfersko odredište.

Kako se radi na konstantnom razvoju sportskog turizma, isti se u budućnosti želi osigurati putem inventarizacije 30-tak objekata koji imaju uvjete za sportsko rekreacijske aktivnosti, zatim se planira osnovati profesionalne sportske centre za timске i individualne sportove sa svom pripadajućom opremom i rekreacijsko-amaterskih centara sa sustavom iznajmljivanja opreme. Također, planira se dodatno uređenje staza za trčanje i sl.

Provedeno je istraživanje 2014. g. od strane Instituta za turizam iz Zagreba o potrošnji i stavovima turista u Hrvatskoj koji posjećuju Istarsku županiju. Gledajući s aspekta bavljenja sportskim i rekreacijskim aktivnostima, poredak bavljenja ovim aktivnostima na odmoru u Istri je sljedeći:

- plivanje 99%,
- šetnje u prirodi i pješaćenje 82,5%,
- ronjenje 20,6%,
- sportovi na vodi (jedrenje, jedrenje na dasci, skijanje na vodi) 23,2%,
- vožnja biciklom 45,3%,
- tenis 24,4%,
- avanturistički sportovi 10,9%,
- planinarenje 10,4%,
- golf 9,8%,
- jahanje 6,60%.⁵⁰

Dakle, turisti koji posjećuju Istarsku županiju kao glavnu sportsku aktivnost prakticiraju plivanje i sportove na vodi, no bave se i drugim sportsko-rekreacijskim aktivnostima koje su moguće ne samo u sezoni, nego i u predsezoni i postezoni.

⁴⁹ Bartoluci, Škorić, op. cit. (bilj. 46), str. 111.

⁵⁰ Marušić, Z., Čorak, S., *Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj, TOMAS ljeta 2014.: obilježja turističke potražnje u Istarskoj županiji*, Institut za turizam, Zagreb, 2015., str. 25.

6.3. Ponuda sportskog turizma

Istarska županija u ponudi ima mnoge sportske i rekreacijske sadržaje kao primjerice:

- tereni za odbojku,
- tereni za minigolf,
- tereni za košarku,
- tereni za nogomet,
- tereni za rukomet,
- tereni za mali nogomet,
- oprema i organiziranje jedrenja,
- ronjenje,
- skijanje na vodi,
- jet-skiing,
- surfing,
- teretane,
- tereni za druge sportove.⁵¹

Treba spomenuti da se paralelno uz obalu svih turističkih središta Istre nalazi 15 marina koje rade tijekom cijele godine. Imaju kapacitet oko 3.400 vezova, te nude sve potrebne sadržaje za nautičare, poput opskrbe gorivom, servisiranja, trgovine, gastro ponude u restoranima i sl.

Nadajle, Istarska županija ima kvalitetnu ponudu za ljubitelje ptica, gdje nudi promatranje ptica. Primjerice, močvara Palud koja se nalazi blizu Rovinja, ornitološki je rezervat u kojemu je moguće promatranje ptica. Treba spomenuti da se bilježi sve veća potražnja za ovom aktivnoću. Također, sve važniji je biciklistički turizam, stoga su uređene mnoge staze, ali planira se uređivanje dodatnih površina staza kako bi ih se pretvorilo u prikladne za ovaj oblik turizma.⁵²

U sljedećoj tablici prikazani su postojeći sportski objekti prema namjeni, tj. prema vrsti sporta, koji se nalaze u najvažnijim turističkim kompanijama na prostoru Istarske županije.

⁵¹ Turizam u Istri, <http://histrica.com/hr/g/turizam/> (pristupljeno 24. srpnja 2022.)

⁵² Ibid.

Tablica 3. Sportski objekti u turističkim kompanijama na području Istre

	Arena Hospitality Group	Maistra	Valamar	Laguna	Istraturist	Aminess
Nogometni tereni	8			6		4
Sportske dvorane			1	2		1
Tenis tereni	23	27	18	53	26	19
Golf igrališta/vježbališta	1 vježbalište			1 vježbalište		
Atletska staza	2					
Bazeni - unutarnji	3					
Odbojka na pijesku	1	3	4	1	1	1
Polivalentni tereni		7	1		4	
Kuglane				1		
Jahački centar					1	
Streljana za streličarstvo		1		1		

Izvor: Siljan, K., *Sportski turizam Istre*, Završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za interdisciplinarnu, talijansku i kulturološku studiju, Pula, 2018., str. 20.

Iz prethodno navedenoga jasno je da postoji najveći broj teniskih terena, pa svi hoteli imaju u sklopu ponude škole tenisa. Nadalje, nogometna igrališta imaju tri hotela, te ih koriste za organizirane treninge, kao sportske kampove, a ponekad organiziraju i nogometne turnire. Polivalentni tereni za rukomet, košarku, odbojku i mali nogomet omogućuju pripreme sportaša i rekreativaca, pa samim time djeluju i izvansezonski. Tereni za odbojku na pijesku također su prisutni u većini hotela, a u uporabi su najvećim dijelom za ljetnih mjeseci.

Nadalje, važan dio turističke ponude u segmentu sporta u Istri jest ATP turnir koji se svake godine održava u Umagu i privlači mnogo gostiju iz cijelog svijeta. Također, mnogi ekipni sportovi kao nogomet, košarka, odbojka nisu izgubili na važnosti i interes za njih je vrlo velik. Posebice odbojka na pijesku postaje sve učestaliji sadržaj

ponude. Također, sve više se traže sportovi poput jahanja i letenja, te se ponuda nastoji prilagoditi ovoj potražnji. Što se tiče fitness centara i centara za bodybuilding, isti su manje zastupljeni u ponudi.⁵³

U Istri se nalazi i zdravstveni rekreacijski centar, zatim tu su uređena penjališta, ucrtane biciklističke staze, ima i stotine kilometara uređenih staza za pješaćenje, postoje lokacije za paintball, nekoliko ronilačkih klubova i centara.

Da bi se turisti mogli baviti prethodno navedenim aktivnostima potrebna im je odgovarajuća oprema. Tako u Istarskoj županiji postoje objekti koji iznajmljuju sportsko-rekreacijsku opremu, kao npr. jedrilice, bicikle i mnogu drugu opremu.

6.4. Cikloturizam

Putovanje biciklom predstavlja lagani ili spori turizam koji je održiv jer ima minimalan utjecaj na okoliš.⁵⁴ Osnovni motiv putovanja cikloturista jest aktivno ili pasivno sudjelovanje u biciklizmu. Drugi motivi su sudjelovanje u natjecateljskim utrkama ili promatranju biciklističkih događaja.

Kako bi se cikloturizam mogao razvijati, potrebno je osigurati odgovarajuću infrastrukturu. Primarni uvjet, naravno, jesu biciklističke staze svih vrsta i specijalizirani smještaj. U Istri postoje mnoge biciklističke staze koje spajaju obalni dio poluotoka sa srednjovjekovnim gradićima u unutrašnjosti te sa bogatom kulturno-povijesnom baštinom, a staze prolaze istarskim krajolikom koji obiluje vinogradima, maslinicima i šumama. Sve staze moraju biti označene unificiranom biciklističkom signalizacijom koja mora sadržavati podatke o stazi.

Kroz Istru prolazi glavna državna ruta koja nosi oznaku DG4, a prolazi od granice Slovenije (Plovanija) prema Umagu i Puli te ide obalom do Rijeke. Ovaj dio glavne državne rute je dio europske mreže biciklističkih ruta EuroVelo 8 i EuroVelo 9. Ruta EuroVelo 8 - Mediteranska ruta ili Jadranska ruta polazi od granice sa Slovenijom, obalom povezuje Umag, Pulu i Rijeku, te ide do granice sa Crnom Gorom. Ruta

⁵³ Škorić, S., „Sportski turizam i njegovi učinci na turističke destinacije – primjer Istre“, *Acta turistica*, Vol. 20., No. 1, 2008., str. 80.

⁵⁴ Rabotić, B., *Selektivni oblici turizma*, Visoka turistička škola strukovnih studija, Beograd, 2013., str. 92.

EuroVelo 9 – Jantarna ruta duga je 1930 km, a započinje u Gdanjsku na Baltiku, te završava u Puli na način da povezuje Umag, Poreč, Rovinj i Pulu.⁵⁵

Mreža označenih biciklističkih staza u Istri obuhvaća oko 3630 km staza svih vrsta. Označeno je oko 125 biciklističkih staza. Staze su podijeljene u sedam zona:

- ZONA 1 - standardizirane oznake od 1-99, obuhvaća područje Savudrija-Umag-Buje-Brtonigla-Grožnjan Oprtalj;
- ZONA 2 - oznake od 101-199, obuhvaća područje: Tar- Poreč-Funtana-Vrsar-Vižinada-Kaštelir-Višnjani-Sv. Lovreč;
- ZONA 3 - oznake od 201-299, obuhvaća područje Rovinj-Bale-Kanfani;
- ZONA 4 - oznake od 301-399, obuhvaća područje Vodnjan-Fažana-Pula-Medulin-Ližnjan-Šišani-Marčani;
- ZONA 5 - standardizirane oznake od 401-499, obuhvaća područje Labin-Raša-Nedešćina-Kršani;
- ZONA 6 – oznake od 501-599, obuhvaća područje Buzet-Lanišće-Lupoglav;
- ZONA 7 - oznake od 601-699, obuhvaća područje Pazin-Motovun-Karjba-Tinjan-Sv.Petar u šumi-Žminj- Barban-Gračišće-Pičani- Cerovlje-Svetičenat.⁵⁶

Najznačajnija biciklistička staza Istre je Parenzana. Staza prolazi napuštenom prugom kroz istarske gradiće i krajolike. Ova staza povezuje Hrvatsku, Italiju i Sloveniju, te ima bogat sadržaj. Na ruti od Plovanije do Poreča uređuju se odmorišta sa potrebnom opremom, kao servisna stanica sa pumpom i alatom za popravak bicikla, stolovi i klupe, ležaljke, informativne ploče i dr.⁵⁷

Još jedan važan segment cikloturizma jest specijalizirani smještaj koji je prilagođen ovim turistima. Naime, cikloturisti traže smještaj koji je prilagođen njihovim potrebama, tj. tzv. *bike&bed* standardu. To podrazumijeva osigurano spremište za bicikle, pranje odjeće i opreme, prihvat cikloturista na samo jednu noć, energetski doručak i sl.

Hoteli u Istri ove standarde su uveli u svoju ponudu pa postoji 13 bike hotela koji su prilagođeni ovim turistima, te koji održavaju treninge i pripreme. U bike hotelima Istre

⁵⁵ Pravilnik o funkcionalnim kategorijama za određivanje mreže biciklističkih ruta, NN, br. 91/13, 114/17, čl. 7.

⁵⁶ Istria bike, <http://www.istria-bike.com/hr/staze/interaktivni-popis-staza> (pristupljeno 24. srpnja 2022.)

⁵⁷ Parenzana, <https://www.parenzana.net/hr/o-projekt/staze> (pristupljeno 24. srpnja 2022.)

nude se usluge najma više klase MTB bicikala i električnih bicikla, punionice e-bicikla, organiziranje vođenih biciklističkih tura, najam GPS uređaja, masaže i dr. Također, nudi se smještaj u 71 *bike&bed* apartmannu i kućama za odmor te u 12 boutique bike hotela..

6.5. Mjere razvoja sportskog turizma

Master plan Istarske županije od 2015. do 2025. g. u segmentu sportskog turizma navodi kao cilj povećanje cjelokupnog prometa sa 3% na 5% u 2025. g. Kako bi se ovo realiziralo predviđene su mnoge mjere vezane uz smještajne kapacitete, prometnu infrastrukturu, promociju turističkog proizvoda, profesionalni razvoj i dr.⁵⁸

Hotelski smještaj treba preorganizirati da odgovara potrebama sportskih grupa i sportaša. Također, treba raditi na otvaranju malih obiteljskih hotela koji bi posebno bili prilagođeni specifičnim sportovima. Potrebno je dodatno razviti turističku infrastrukturu kroz uređenje profesionalnih sportskih centara sa potrebnom sportskom opremom. Poželjno je poboljšati povezanost Zračne luke Pula sa emitivnim tržištima. Promocija sportskog turizma zahtjeva mjere koje se odnose na organizaciju sportskih timova i posebnih agencija koje će se baviti organiziranjem sportskih aktivnosti, smještaja i svih važnih popratnih sadržaja. Također, važan je profesionalni razvoj osoblja. Tako osoblje koje radi sa sportašima i rekreativcima treba imati određena znanja o njihovim prehrambenim potrebama, potrebama dnevnih treninga i sl. Isto tako, poželjno je uključiti obučeni kadar kao npr. kineziologe, fizioterapeute i sl.⁵⁹

⁵⁸ Master plan turizma Istarske županije 2015-2025., op. cit. (bilj. 11), str. 131.-133.

⁵⁹ Ibid.

7. ZDRAVSTVENI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

Pojam zdravstveni turizam počinje se koristiti krajem 70-ih godina prošlog stoljeća, kada dolazi do razvoja selektivnih oblika turizma.

7.1. Pojmovno određenje zdravstvenog turizma

Teško je jednoznačno definirati zdravstveni turizam. Jedna od definicija jest da "zdravstveni turizam kao jedna od grana turističke djelatnosti koristi prirodne ljekovite činitelje i postupke fizikalne medicine i rehabilitacije stručno, sa ciljem očuvanja i unapređenja zdravlja i poboljšanja vrsnoće života"⁶⁰.

Nadalje, zdravstveni turizam može se definirati kao „privremena promjena stalnog boravišta pojedinca u određeno povoljnije klimatsko ili kupališno mjesto radi zdravstvene preventive, kurative i rehabilitacije“⁶¹.

Dakle, sve definicije naglašavaju kontekst zdravstvenog turizma kao korištenje kontroliranih zdravstvenih usluga i preventivnih programa. Unutar zdravstvenog turizma razvilo se više podvrsta, pa tako postoji lječilišni turizam kao najstariji pojavni oblik zdravstvenog turizma, *wellness*, dentalni turizam.

7.2. Resursi zdravstvenog turizma

Osnova za razvoj zdravstvenog turizma na nekom prostoru jest prisutnost prirodnih i društvenih turističkih resursa. Kroz valorizaciju resursi se zapravo pretvaraju u turističke atrakcije. Prirodni ljekoviti činitelji osnovni su resurs zdravstvenog turizma. Prirodni ljekoviti činitelji imaju povoljan utjecaj na očuvanje i unaprjeđenje zdravlja, poboljšanje vrsnoće života te liječenje, oporavak i rehabilitaciju raznih bolesti.

Uglavnom se koristi više prirodnih ljekovitih činitelja, pa tako primjerice boravak na Jadranskom moru obuhvaća sinergijsko djelovanje i ljekoviti učinak morske vode, aromatičnog raslinja i povoljne klime.⁶²

⁶⁰ Ivanišević, G., Prirodni ljekoviti činitelji u zdravstvenom turizmu, U: Ivanišević, G. (ur.). *Zdravstveni turizam u Hrvatskoj*, Akademija medicinskih znanosti Hrvatske, Zagreb, 2001., str. 37.

⁶¹ Vukonić, Čavlek, op. cit. (bilj. 47), str. 35.

⁶² Kušen, E., Turistički aspekti zdravstvenoga turizma, U: Ivanišević, G. (ur.). *Zdravstveni turizam u Hrvatskoj*, Akademija medicinskih znanosti Hrvatske, Zagreb, 2001., str 48.

Uz prisutnost prirodnih ljekovitih činitelja, važno je i postojanje turističke atrakcije, infrastruktura i suprastruktura, ali i nova dostignuća u medicini te kvalitetno educirano osoblje. Naime, educirano osoblje medicinske i turističke struke u znatnoj mjeri pridonosi razvoju zdravstvenog turizma.

7.3. Zdravstveni turizam Istre

Istra se može pohvaliti najrazvijenijim zdravstvenim turizmom u Hrvatskoj. Ovo je vrlo traženi proizvod u inozemstvu, te svake godine sve više inozemnih gostiju traži ove usluge u Istri, a posebice u dentalnoj medicini.

Master planom, tj. predviđenim operativnim strategijama želi se ostvariti pomak zastupljenosti zdravstvenog turizma sa udjela u ukupnom fizičkom prometu sa 1% u 2014. g. na 3% u 2025. g. Neke mjere koje bi ovo trebale omogućiti su: osnivanje novih poliklinika, kreiranje specijaliziranih zdravstvenih proizvoda, rješavanje problema identificiranja međunarodnog osiguravajućeg društva koje šalje klijente u Istru i sl.⁶³

U Istri postoji dosta visokokvalitetnih lječilišta, a neka od ponajboljih su: Dentalni centra Rident u Poreču, Valsabbion u Pješčanoj Uvali, Histria Medic u Poreču.⁶⁴

Istra velikim dijelom ulaže u wellness, dentalne usluge, dok s druge strane, nedovoljno u lječilišni turizam. Također, razvija se i tržište zdravstvenog osiguranja, postoje i polivalentne institucije tj. poliklinike, te se radi na profilizaciji Istre kroz sitnije, neinvazivne zdravstvene zahvate. Pritom je zanemaren poveliki potencijal lječilišnog turizma i prirodnih ljekovitih činitelja.

7.3.1. Ponuda lječilišnog turizma

Jedna od najpoznatijih lječilišnih destinacija u Istri su Istarske toplice. Bile su poznate još u vrijeme Rimljana, kao jedini izvor termalne vode u Istri. Prirodna ljekovitost vode ono je što izdvaja Istarske Toplice od drugih europskih termalnih izvora te ih svrstava među prva tri mjesta u Europi po kvaliteti i ljekovitosti vode.⁶⁵

⁶³ Master plan turizma Istarske županije 2015-2025., op. cit. (bilj. 11), str. 139.

⁶⁴ Zdravstveni turizam – ponuda zdravstvenog turizma u Istri, <http://www.istriatransfer.com/hr/tips/hrv-zdravstveni-turizam-ponuda-zdravstvenog-turizma-u-istri/> (pristupljeno 25. srpnja 2022.)

⁶⁵ Istarske toplice, <https://www.istarske-toplice.hr/o-nama/> (pristupljeno 24. srpnja 2022.)

Također, važne su i toplice u Velom Lošinj. Važnu ulogu u lječilišnom segmentu turizma imaju specijalne bolnice. U Istri djeluju specijalne bolnice:

- specijalna bolnica 'Dr. Nemeč' u Matuljima,
- Poliklinika Medico Rijeka – Pula,
- specijalna bolnica 'Martin Horvat' u Rovinju,
- Poliklinika Peharec u Puli i dr.⁶⁶

Sve navedene ustanove pružaju vrhunsku uslugu i raspolažu sa kvalitetnim osobljem. Istra svake godine bilježi rast potražnje za medicinskim uslugama, posebice iz susjednih zemalja, stoga se konstantno radi na razvoju i ulaganju u ovaj oblik turizma.

7.3.2. Wellness ponuda

Master plan turizma Istarske županije prepoznao je važnost proizvoda zdravlja i wellnesa pa se tako sve više uvodi wellness u hotele. Treba reći da Istra ima dugu tradiciju wellness ponude. Ova ponuda nije vezana za sezonu, tj. dostupna je tijekom cijele godine, a dodatni benefiti su uređene šetnice, prirodni krajolik koji okružuje te objekte, mir, blizina mora i sl.⁶⁷ Kako bi se wellness ponuda uspješno realizirala potrebno je imati odgovarajuće smještajne objekte i infrastrukturu.

Tablica 4. Lokacijska pokrivenost wellness hotela u Istri

Gradovi i općine	Broj wellness hotela
Poreč	9
Rovinj	5
Umag	5
Pula, Rabac	4
Novigrad	3
Bale, Livade	2
Barban, Brtonigla, Buje, Buzet, Fažana, Medulin, Motovun, Savudrija	1
UKUPNO	43

Izvor: Booking, <https://www.booking.com/> (pristupljeno 25. srpnja 2022)

Neki od hotela koji nude wellness ponudu u Istri su:

⁶⁶ Zdravstveni turizam, <https://www.istrapedia.hr/en/natuknice/3798/zdravstveni-turizam> (pristupljeno 25. srpnja 2022.)

⁶⁷ Master plan turizma Istarske županije 2015-2025., op. cit. (bilj. 11), str. 139.

- Hotel Valamar Diamant u Poreču – inicijator wellness ponude u Istri – nudi širok raspon popratnih usluga poput magnetoterapije, kineziterapije, elektroterapije i dr.;
- Hotel Melia Coral u Umagu – ima mediteranski vrt i nudi mediteranske rituale u kojima koristi maslinovo ulje, morsku sol, oblutke iz mora i dr.;
- Hotel Monte Mulini u Rovinju – koristi klimatoterapiju blage rovinjske klime;
- Kempinski hotel Adriatic u Umagu – uz bogatu wellness ponudu ima tzv. wellness bonton s propisanom procedurom rezervacije, zabranjeno je pušenje i alkohol te gosti ne bi trebali nositi svoje mobitele, kamere i sl. u *spa*.

Dakle, vidljivo je da je najviše wellness hotela, njih devet prisutno u Poreču, u Rovinju je šest wellness hotela, dok Umag broji pet, četiri su u Puli i Rapcu, u Novigradu tri, a ostala mjesta imaju po jedan.

Konstantno se radi na širenju ponude, radi se na uvođenju usluge *wellness a la carte*, planiraju se uvesti online planeri wellnessa koji bi okupili sve ponude, osmišljavaju se wellness radionice i sl.⁶⁸

7.3.3. Ponuda dentalnog turizma

Dentalni turizam jedna je od podvrsta medicinskog turizma, a podrazumijeva putovanje izvan redovne sredine zbog korištenja zubarskih usluga i usluga smještaja. Stomatološke ordinacije na svojim web stranicama prodaju cjelokupne turističke paket aranžmane. Dakle, uključeno je sve od prijevoza, do smještaja i samih stomatoloških zahvata.⁶⁹

Najveće emitivno tržište za dentalni turizam u Hrvatskoj jest talijansko. Ovo je posebno vidljivo u talijanskim pokrajinama gdje se provode marketinške aktivnosti i u kojima je sa agencijama specijaliziranim za zdravstveni turizam surađivala Istra, odnosno Hrvatska. Istra je povoljna odredišna destinacija za Talijane, primarno radi znatno povoljnije cijene nego u Italiji. Nadalje, važan čimbenik svakako je kvalitetna usluga i brze realizacija zahvata, te blizina destinacije. Također, ove usluge vrlo često koriste i Slovenci, također zbog povoljnije cijene i blizine destinacije.

⁶⁸ Ibid., str. 140.-141.

⁶⁹ Dentalni turizam u Istri i Hrvatskoj, <https://www.bale-valle.com/medicinski-turizam/dentalni-turizam> (pristupljeno 25. srpnja 2022.)

Tablica 5. Ordinacije privatne prakse dentalne medicine u Istri

Mjesto	Broj ordinacija
Pula	37
Poreč	16
Rovinj	13
Umag	8
Labin	7
Medulin	4
Buje, Vodnjan	3
Brtonigla, Kaštelir, Motovun, Pazin, Rovinjsko Selo, Višnjan, Zambratija	2
Ostala mjesta	9
Ukupno	117

Izvor: Baza doktora dentalne medicine - <http://www.stomatolog.in/site/hr/> (pristupljeno 25.srpnja 2022.)

Dakle, najviše privatnih ordinacija ima u Puli, čak 37 ordinacija, zatim u Poreču gdje ih ima 16, potom u Rovinju gdje se nalazi 13, te ostala mjesta u kojima ima manje od 10 ordinacija.

Iako su sve dentalne poliklinike i klinike izrazito kvalitetne može se izdvojiti Poliklinika Rident, najveća dentalna poliklinika u Hrvatskoj i dentalni laboratorij Ridental, također najveći u državi. Naime, ova klinika nudi veliki izbor dentalnih usluga. Nalazi se u Rijeci i Poreču u suvremeno opremljenim objektima. Ima 15 ordinacija i potpuno opremljeni laboratorij.⁷⁰

Važno je spomenuti da je poliklinika sklopila partnerstva s talijanskim udruženjem kampera stoga oni imaju pravo na dentalne usluge po povoljnijoj cijeni. O kvaliteti ove ustanove govori i to da je 2017. g. dobila nagradu IMTJ-a *International dental clinic of the year*.

Ove godine *Adria Dental Group* investirala je u Polikliniku Rident. Time je *Adria Dental Group* postala najveća dentalna grupacija u Hrvatskoj i regiji sa više od 350 zaposlenih, te više od 60 ordinacija i preko 140 stručnjaka dentalne medicine. Ostvaruju godišnje prihode iznad 25 milijuna eura.⁷¹

⁷⁰ Poliklinika Rident, <https://rident.hr/> (pristupljeno 25. srpnja 2022.)

⁷¹ Poliklinika Rident postala dio Adriatic Dental Grupe, <https://www.novolist.hr/rijeka-regija/rijeka/poliklinika-rident-postala-dio-adria-dental-grupe-stvara-se-najveca-dentalna-grupacija-u-regiji/> (pristupljeno 25. srpnja 2022.)

Poliklinika Rident, sada kao sastavni dio ove grupacije ima priliku za još bolje pozicioniranje na tržištu te se omogućuje njezin daljnji razvoj.

7.3.4. Bolnica za ortopediju i rehabilitaciju 'Martin Horvat'

Bolnica za ortopediju i rehabilitaciju 'Martin Horvat' u Rovinju svoje djelovanje temelji na prirodnim ljekovitim činiteljima kao što su Jadransko more i mediteranska klima. Sami počeci djelovanja bolnice datiraju iz davne 1888. g. kada je otvoren prvi bolnički paviljon *Maria Theresia Seehospitz*. Marija Terezija je bila i pokroviteljica bolnice, a s vremenom je bolnica širila svoje djelovanje na ortopediju koja je sada glavna djelatnost.⁷²

Liječenje se oslanja na fizikalnu terapiju, rehabilitaciju, hidroterapiju, elektroterapiju i talasoterapiju. Bolnica nudi ove usluge uz smještaj, a sve se može organizirati kao pension ili polupansion. Važna stavka je i suradnja sa zdravstvenim osiguravajućim društvom *AUVA* iz Austrije.

Dakle, na osnovu prethodno navedenoga, jasna je važnost Istre kao zdravstvene i wellness turističke destinacije. Kako se godinama bilježi konstantni rast dolazaka gostiju radi usluga iz domene zdravstvenog turizma, vrlo je vjerojatno da će Istra dodatno učvrstiti svoj položaj najjače zdravstvene turističke destinacije u Hrvatskoj, ali i iskoristiti priliku i osnažiti položaj na europskom turističkom tržištu.

⁷² Bolnica za ortopediju i rehabilitaciju 'dr. Martin Horvat', <https://www.istra.hr/hr/dozivljaji/zdravlje-i-ljepota/zdravstveni-turizam/bolnica-za-ortopediju-i-rehabilitaciju-martin-horvat> (pristupljeno 25. srpnja 2022.)

8. RURALNI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

Ruralni turizam postaje sve važniji dio cjelokupnog turizma Republike Hrvatske. Ovo se posebice ističe u kontinentalnoj Hrvatskoj, ali i Istra bilježi izvrsne rezultate u ovom obliku turizma.

8.1. Pojmovno određenje ruralnog turizma

Definicija ruralnog turizma nije ujednačena, ponajprije jer su izražene razlike između samih ruralnih prostora koje proizlaze iz njegovih klimatskih karakteristika, vegetacijskog pokrova, konfiguracije terena i sl.

Prema Svjetskoj turističkoj organizaciji postoje četiri ključna elementa koji određuju ruralni turizam:

- "prirodni ruralni resursi (rijeke, jezera, planine, šume i dr.),
- ruralni način života (obrti, lokalni događaji, gastronomija, tradicionalna glazba),
- ruralno nasljeđe (tradicionalna arhitektura, povijest, dvorci, crkve, sela i sl.)
- ruralne aktivnosti, (jahanje, lov, ribolov, pješaćenje, biciklizam i sl.)"⁷³.

Dakle, ruralni turizam omogućuje da se gosti odmaknu od urbane sredine i užurbanog života te se ponovno povežu s prirodom, a podrazumijeva aktivnosti iz segmenta lokalne kulture i tradicije.

8.2. Preduvjeti za razvoj ruralnog turizma

Kako bi se ruralni turizam mogao uspješno razviti na nekom prostoru potrebno je osigurati određene preduvjete. Najvažniji preduvjeti su:

- prirodne privlačnosti (fizičko-geografski elementi kao klima, reljef, zaštićena prirodna područja, ekološka poljoprivreda i sl.),
- društvene atrakcije koje čine područje atraktivnim za turiste (spomenici kulture, tradicionalna prehrana, narodni pučki običaji, tradicionalni zanati i suveniri, kulturne ustanove, manifestacije i sl.),

⁷³UNWTO, *Rural Tourism in Europe: Experiences, development and perspectives*, Madrid, 2004., str. 13.

- prometna povezanost (važno je osigurati vanjsku povezanost destinacije, kao i unutarnju gdje se promet odvija između malih mjesta, smještajnih jedinica, restorana, organizacije planinarskih i pješačkih puteva, vinskih cesta i sl.),
- bogata ponuda (usluge smještaja, prehrane i pića koje se zasnivaju na autentičnom načinu života i aktivnosti specifične za područje, npr. lov i sl.),
- turističko posredovanje (agencije koje organiziraju putovanja kao posrednici, danas se sve više specijaliziraju te baziraju svoje usluge na što užoj ponudi).

Dakle, svi ovi preduvjeti svojim sinergijskim djelovanjem osiguravaju kvalitetnu ponudu ruralnog turizma.

8.3. SWOT analiza ruralnog turizma Istarske županije

SWOT analiza ulazi u strateško planiranje, koje pomaže definirati snage, slabosti, te prilike i prijetnje koje se vežu uz poslovna natjecanja ili projektna planiranja.

Tablica 6. SWOT analiza ruralnog turizma Istarske županije

SNAGE	SLABOSTI
Vrlo razvijeno turističko područje Učestalost privatnog investiranja u smještajni kapacitet, Ulaganje u infrastrukturu i unaprjeđenje sela i malih mjesta Obiluje kulturom baštinom Razvijen agroturizam Plodna zemlja za neke poljoprivredne grane	Nedovoljno informiranje davatelja usluga o ruralnim područjima i mogućnostima koje se pružaju Neujednačen razvoj dijelova županije Mogućnosti za još veći razvoj agroturizma Nedovoljno povučena sredstva iz europskih fondova
PRILIKE	PRIJETNJE
Bolje iskorištavanje sredstava i potpora iz europskih fondova Bolja involviranost županije u promociju malih poduzetnika i obrtnika Očuvanje tradicionalnog načina života kroz lokalne tradicionalne manifestacije koje se trebaju jače marketinški promovirati Educiranje o poboljšanju atrakcije agroturizma	Nestanak vode za navodnjavanje Klimatske promjene koje se direktno odražavaju na mogućnost uzgoja poljoprivrednih kultura Konkurencija

Izvor: Izrada autorice prema Master plan turizma Istarske županije 2015-2025., Turistička zajednica Istarske županije, Poreč, 2014.

Istra je etablirano turističko središte pa je uvelike lakše uputiti turiste na ruralna područja. Agroturizam je vrlo dobro razvijen u Istri ponajviše zbog klime i geografskog položaja. Također, Istra ima znatnu kulturnu baštinu i razne tradicionalne manifestacije u tom duhu, na kojima lokalni gospodarstvenici i obrtnici mogu izlagati svoje proizvode.⁷⁴

Nadalje, Istra obiluje vinogradima i razvijena je vinska proizvodnja. Nakon ulaska u Europsku uniju, Republika Hrvatska ima pravo na povlačenje sredstava iz europskih fondova. Ta sredstva mogu se upotrijebiti za razvoj mnogih ruralnih zaostalih područja koja na svojim prostorima imaju kulturnu baštinu i potencijal za razvoj. Također, poželjna je edukacija lokalnog stanovništva o mogućnostima koje nudi ruralni turizam kako bi ih se potaknulo na veći angažman.

Uzevši u obzir prijetnje, svakako najveći problemi proizlaze iz manjka vode, sve izglednijih redukcija vode, te klimatskih promjena koje imaju izravni učinak na agroturizam i na ugostiteljstva.

8.4. Ponuda ruralnog turizma

U segmentu ruralnog turizma središnja Istra, tzv. zelena Istra bilježi najbolje rezultate. Ovo područje u blizini mora sa mnoštvom sela koje ga okružuje i povijesno-kulturnom baštinom u ruralnom okružju prava je atrakcija za turiste.

U Istri ovaj proizvod se profilirao kao zaseban turistički proizvod. Više to nije samo popratni segment niti nadopuna maritimnom turizmu. Naime, u početku se na ruralni turizam gledalo kao na opciju koja će produžiti sezonu, no s vremenom se prepoznala prilika i danas ruralni turizam Istre može poslužiti kao primjer ostalim područjima koja se žele razvijati u ovom smjeru.⁷⁵

Ruralni tj. seoski turizam na ovim prostorima svoj razvoj započinje 1996. g. kada Istarska županija, odnosno Odjel za turizam i Turistička zajednica Istarske županije započomki konkretno poticati privatni sektor kroz financiranje, održavanje i realizaciju ideja i marketing. Do danas cjelokupni kapacitet u 200-tinjak domaćinstava iznosi više od 1.500 postelja iz raznih kategorija. Ovdje se usko veže i agroturizam

⁷⁴ Rajko, M., "Upravljanje čimbenicima razvoja područja Središnje Istre", *Oeconomica Jadertina*, Vol. 3, No. 1, 2013., str. 6.

⁷⁵ Turizam u ruralnom (središnjem) dijelu Istre, <http://istra-istria.hr/index.php?id=321> (pristupljeno 26. srpnja 2022.)

odnosno selska gospodarstva koja nude turistima kušanje tradicionalnih istarskih specijaliteta prema izvornoj, domaćoj recepturi, zatim pokazuje im se način vlastite proizvodnje što je vrlo zanimljivo većini posjetitelja. Također, Istra nude mnoge ruralne kuće za odmor, kao i ruralne obiteljske hotele, apartmane i dr.

Svakako je ovim oblikom turizma Istra sebi znatno digla vrijednost u kontekstu cjelokupne destinacije, a posebice ruralnih područja. Vrlo važna stavka svake destinacije, pa tako i Istre jest ljubaznost domaćina, autentičnost ponude, kvaliteta smještaja i usluge i dr.

Postoji pet tipova domaćinstava u Istarskoj županiji tj. agroturizam, ruralne kuće za odmor, ruralni obiteljski hoteli, ruralni B&B (*bed&breakfast*) i odmor na vinskoj cesti. U sklopu ponude ruralnog turizma nude se aktivnosti poput zip line Pazinska jama, biciklizma i pješaćenja, ribolova, jahanja, off-road i volontiranja u azilu za životinje, te program - zdrav život koji promovira sve aspekte zdravog života od prehrane, boravka na svježem zraku, bavljenja fizičkom aktivnošću i sl.⁷⁶

Cjelokupna ponuda ruralnog turizma Istre vrlo je raznolika. Tako jedan od vidova ponude jest agroturizam koji na domaćinstvima koja se bave poljoprivedom nudi smještaj gostima te nudi mogućnost organiziranja jednodnevnih izleta te izvrsnu gastroponudu. Turisti mogu provoditi vrijeme s domaćim životinjama što je posebice privlačno obiteljima s djecom. Nadalje, turisti mogu boraviti u posebno opremljenim ruralnim kućama za odmor. To su tradicionalne građene kuće, koje su sasvim adaptirane te se u cijelosti iznajmljuju turistima, a domaćini ne sudjeluju u dodatnim uslugama poput prehrane. No, gost uvijek može kontaktirati domaćina. Ovakve kuće upravo su i najtraženije.⁷⁷

Nadalje, ruralni ruralni B&B (*bed&breakfast*) su domaćinstva koja u ponudi imaju noćenja. Također, u ovom domaćinstvu boravi i domaćin u strogo odvojenom prostoru. Sve veću popularnost dobivaju i obiteljski ruralni hoteli koji su zasebna kategorija. To su mali hoteli s otprilike više od 20-ak kreveta, uglavnom se nalaze u starim zdanjima. Usluge su personalizirane, dakle, sasvim prilagođene gostu te postoje mnogi popratni sadržaji. Također, domaćini gostima nude sve informacije o svim

⁷⁶ Istarska županija, <https://www.istra-istria.hr/hr/> (pristupljeno 26. srpnja 2022.)

⁷⁷ Turizam u ruralnom (središnjem) dijelu Istre, <http://istra-istria.hr/index.php?id=321> (pristupljeno 26. srpnja 2022.)

atrakcijama i zbivanjima u mjestu, tj. upućuju ih na samu destinaciju. Prvi ovakvi hoteli nastali su u Umagu, Bujama, Rovinju i Vodnjanu. Još jedna ponuda iz segmenta ruralnog turizma je odmor na vinskoj cesti. Tako turisti koji prolaze ovim cestama imaju mogućnost zaustaviti se kod posebnih domaćinstava koja se bave proizvodnjom vina, mogu konzumirati vino, imaju prilike razgovarati i educirati se o vinu i obilježjima vinskog kraja.⁷⁸

Gledajući prosjek popunjenosti kapaciteta u svim vidovima ruralnog turizma, isti iznosi 111 dana, a prosječan boravak je 9 dana. Najviše su tražene ruralne kuće za odmor koje su popunjene gotovo pola godine.

U odnosu na maritimni turizam, u ruralnom najvažniji čimbenik jest ruralno okruženje. Važna je i kvaliteta ponude. Kako je već navedeno, u ruralnom turizmu ne postoji sezonalnost, tj. problem kratke sezone, iako najveći broj dolazaka bilježi se od polovine travnja do polovine studenog. Gledajući ostalo razdoblje, najveći broj gosti dolazi vikendom i to uglavnom domaći gosti. Najvažnija ruralna područja su Labinština, Bujština s Motovunom, Cerovlje te područje od Svetvinčeta prema Puli.

8.5. Agroturizam kao najrazvijeniji oblik ruralnog turizma Istre

U Istri posebno je zastupljen agroturizam. Agroturizam podrazumijeva boravak turista na seoskom domaćinstvu sa zastupljenom poljoprivrednom proizvodnjom. Motivi boravka turista na domaćinstvu su odmor, rekreacija i uživanje u seoskom ambijentu, te odmak od urbane sredine.⁷⁹

Kako je ranije navedeno, ovaj podoblik turizma nudi boravak u ruralnim hotelima i kućama za odmor, apartmanima u seoskim domaćinstvima. Gosti imaju priliku hraniti se domaćom tradicionalnom hranom, istraživati načine priprema lokalnih specijaliteta, kušati lokalna vina, educirati se o istima, družiti se s domaćim životinjama. Također, boravkom na takvim imanjima potiče ih se i na posjetu mnogim etnozanimljivostima i lokalnim festivalima na kojima mogu vidjeti proizvode lokalnih obrtnika i proizvođača, te uživati u tradicionalnim običajima ovog kraja.⁸⁰

U agroturizmu u ponudi mogu biti određeni objekti:

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Oplanić, M., Milotić, A., Ružić, P., "Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo - čimbenik razvoja ruralnih oblika turizma u Istri", *Tourism and Hospitality Management*, Vol. 3, No. 2, 1997., str. 428.

⁸⁰ Ibid.

- soba s kapaciteom od 10 soba do 20 gostiju,
- apartman s kapacitetom od 10 soba do 20 gostiju,
- ruralna kuća za odmor s kapacitetom od 10 soba do 20 gostiju,
- izletište s kapacitetom do 80 osoba,
- kušaonica vina s kapacitetom do 80 osoba,
- kamp s kapacitetom od 20 jedinica do 60 gostiju.⁸¹

Kao dobar primjer agroturizma u Istri može se navesti imanje 'Agroturizam Ograde'. Imanje se nalazi na rubu sela na površini od 18 000 m². U ranijim vremenima, imanje je okruživao suhozid, a glavna preokupacija vlasnika su životinje, priroda i poljoprivreda. Imanje ima dva smještajna objekta za ukupno 12-14 osoba. Na imanju imaju konje, guske, patke, golubove, pse, mačke. Gosti u ponudi imaju izvrsnu gastronomsku ponudu koja obiluje lokalnim tradicionalnim receptima koji se zasnivaju na domaćim svježim namirnicama poput pljukanaca, jela ispod črpinje, njoke sa umacima, pršuta i sira, maneštre i sl. Naravno u ponudi su i domaća pića, kao npr. razne vrste rakije poput istarske biske do travarice. Gosti imaju priliku objedovati u kamenoj konobi uz tzv. ognjišće. Nakon objeda imaju mogućnosti bavljenja raznim aktivnostima u sklopu imanja poput jahanja, pješaćenja, vožnje biciklom, sudjelovanja u pripremi jela i sl.⁸² Ovo imanje bilježi vrlo uspješne rezultate tijekom godine, a u sezoni imanje je redovno puno kada dolaze turisti iz cijelog svijeta.

Svake godine održavaju se 'Dani otvorenih vrata agroturizama'. Manifestacija se svake godine organizira pod pokroviteljstvom Agencije za ruralni rast i razvoj i Turističke zajednice Istarske županije, u mjesecu studenome. Ova manifestacija koja se organizira kao jedinstvena eno-gastronomska ponuda ima za cilj obogatiti cjelokupnu turističku ponudu i produžiti sezonu kroz promociju seoskih domaćinstava i reinterpretaciju tradicionalne gastronomije ovih prostora.⁸³

Dakle, jasno je da je agroturizam u Istri vrlo uspješan, a raznim manifestacijama poput prethodno navedene i konstantnim ulaganjem u isti, ovaj turistički proizvod i dalje će bilježiti vrlo dobre rezultate.

⁸¹ Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji objekata u kojima se pružaju ugostiteljske usluge na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, NN, br. 54/16, čl.16.-19.

⁸² Agroturizam "Ograde", <https://agroturizam-ograde.hr/> (pristupljeno 26. srpnja 2022.)

⁸³ Dani otvorenih vrata agroturizma Istre, <https://dovai.eu/> (pristupljeno 26. srpnja 2022.)

9. TURIZAM DOGAĐAJA U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

Događanja kao turistička atrakcija imaju mogućnost produžiti turističku sezonu kroz oživljavanje povijesnih lokaliteta koji nisu nužno uz more. Turizam događaja posljednjih godina bilježi sve veći razvoj.

9.1. Pojmovno određenje turizma događaja

Događaj je ekonomska i društvena aktivnost koja veći značaj dobiva s pojavom izložbe, predstave i sl. S razvojem kapitalizma ostvaruje se mogućnost za organiziranjem većeg broja događaja.

Događaji se mogu podijeliti na:

- festivale s kulturnim i zabavnim sadržajem,
- sportske događaje,
- MICE industrija ili poslovna događanja.⁸⁴

Ponuđeni događaji predstavljaju dio sveukupnog aranžmana putovanja, uglavnom 'paket aranžmana', ponuđenog sa ostalim uslugama. Organizator putovanja implementira ga u plan putovanja, a cjelokupna organizacija dio je ukupnog programa putovanja i ponude organizatora, tj. turističke agencije. Dakle, program čini cjelinu.⁸⁵

Turizam događaja podrazumijeva putovanja koja su motivirana posjetom nekom umjetničkom, kulturnom ili zabavnom događaju. Ova događanja organiziraju se s ciljem poboljšanja imidža destinacije, osiguravanja boljeg pozicioniranja na turističkom tržištu i produživanja sezone. Turizam događaja sve više se analizira kako bi se dodatno smanjili negativni učinci događaja na lokalno stanovništvo i povećali financijski učinci te udio aktivnosti lokalnog stanovništva u istome.⁸⁶

⁸⁴ Van Der Wagen, L., Carlos, B., *Event Management – Upravljanje događanjima, Za turistička, kulturna, poslovna i sportska događanja*, Mate d.o.o., Zagreb, 2008., str. 11.

⁸⁵ Cerović, Z., *Animacija u turizmu*, Fakultet za menadžment u turizmu i hotelijerstvu, Opatija, 2008., str. 67.

⁸⁶ Filipović, V., "Turizam događaja u malim sredinama Republike Hrvatske", *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, Vol. 11, No. 1, 2020., str. 18.

9.2. Učinci turizma događaja

Turizam događaja ostvaruje određene pozitivne ali i negativne učinke na lokalnu zajednicu i destinaciju. Turizam događaja ima mnoge pozitivne učinke:

- dijeljenje iskustva,
- revitalizacija tradicije,
- promoviranje destinacije i veći broj turista,
- produženi boravak,
- međunarodni prestiž i bolji imidž,
- promocija zaštite okoliša i dr.⁸⁷

Negativni učinci:

- otuđenje u zajednici,
- manipulacije lokalnom zajednicom,
- gubitak autentičnosti,
- loša alokacija javnih sredstava,
- loša promocija,
- ekološka oštećenja i otpor lokalne zajednice prema turizmu i dr.⁸⁸

9.3. Preduvjeti za razvoj turizma događaja

Kako bi se kreirao neki događaj potrebno je imati određene resurse, odnosno zadovoljiti određene uvjete. Primarno je potrebna profesionalna osoba ili tim zadužen za organizaciju istoga. Važno je da ta osoba zna kreirati događaj odnosno konceptualno razviti ideju uz primjenu adekvatnih tehnika kako bi događaj privukao turiste. Pritom je važno da tema događaja bude povezana sa svrhom događaja i potreba turista.⁸⁹

Nadalje, važan resurs, odnosno uvjet su financijska sredstva. Nužno je pomno planirati potrebna financijska sredstva i način trošenja istih. Kod stvaranja događaja uglavnom su izvori financiranja sponzorstva, te vlastiti prihodi. Vlastiti prihodi nisu

⁸⁷ Allen, J., O' Tolle W., Harris R., McDonnell I., *Festival&special event management*, John Wiley & Sons Australia Ltd, Australia, 2008., str. 63.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Getz, D., *Event Management and Event Tourism, 2nd Edition*, Cognizent Communication Corporation, New York, 2007., str. 35.

veliki, bar u početku. Prihodi se ostvaruju kroz prodaju hrane, pića, od ulaznica i sl. Najveći troškovi su naknade, promocija, najamnina i osiguranje.

Nadalje, važno je osigurati kvalitetnu promidžbu. Tako treba odabrati najoptimalnije kanale za oglašavanje, koje treba birati prema veličini samog događaja. Tako primjerice, za neki događaj koji se odvija na razini neke regije najoptimalnija sredstva promocije su plakati, lokalne radio i TV postaje, lokalni tisak, turističke zajednice i društvene mreže.

Također, važno je napraviti evaluaciju odnosno procjenu zadanih ciljeva u odnosu na postignuti rezultat ranijih događaja, jer se tako dobiva uvid u ono što treba promijeniti, kao i u ono što je bilo dobro pa treba zadržati.

9.4. Ponuda događaja u Istarskoj županiji

U Istri se organiziraju razni događaji i manifestacije, sportske igre, turniri, izložbe, ljetne radionice, koncerti, festivali. Neki od važnijih događaja u Istri su:

- Music all Summer festival u Rovinju – održava se nekoliko puta tjedno na dvije lokacije, posjetitelji mogu vidjeti i poslušati ciklus poromenadnih koncerata rovinjskih glazbenika, sa prilagođenim repertoarom i izvođenje ambijentalne glazbe;
- Stari samanj pod Kaštelom - povijesni sajam uz gastronomsku ponudu i glazbeni program, održava se u vrsarskom starom gradu uz stara gradska vrata na trgovima i ulicama koja vode prema crkvi, a turisti imaju priliku kušati autohtone istarske delicije te kupiti lokalne suvenire;
- gladijatorske borbe u pulskoj areni – u Areni se održava prikaz borbe gladijatora, razne radionice, turisti mogu vidjeti odjeću starih Rimljana, a sve je popraćeno naracijom službene osobe, nudi se prikaz stare rimske tradicije i civilizacije, te posjetitelji mogu kupiti prikladne suvenire;
- rekreativna biciklistička vožnja 'Jug na dva kotača' – u organizaciji Turističke zajednice južne Istre organizira se 6 biciklijada koje su namijenjene popularizaciji biciklizma i promociji biciklističkih staza južne Istre, staze su duge između 10-30 km, te se ne plaćaju naknade za sudjelovanje;
- Festival uličnih čarobnjaka u Novigradu - traje nekoliko dana, a grad se pretvara u Grad čarolije, tako sva mjesta u gradu poput parkova, trgova, ulica postaju mjesta iz mašte, uređeni su maštovitom scenografijom i kostimiranim

izvođačima, tako nastoje potaknuti ostala osjetila uz ponudu lokalnih delicija koje su prigodno servirane, djeca imaju priliku igrati se u tematskim parkovima i sudjelovati u interaktivnim radionicama;

- Festival istarskih maneštri – održava se nekoliko puta godišnje u Gradišću gdje se meštri od maneštre natječu u pripremi ove tradicionalne istarske delicije prema svojoj recepturi;
- Rovinjska regata tradicijskih plovila s oglavnim i latinskim jedrom – tradicionalna regata koja ima za cilj očuvati oglavno jedro, sujeluje 40-ak brodica sa šireg jadranskog područja, a posebice iz Slovenije i sa sjevere Italije;
- Porečki povijesni festival – okuplja više od 250 sudionika koji su prikladno kostimirani, festival traje tri dana, a posjetiteljima dočaravaju život u barokno doba, po čemu je ujedno jedinstven u Hrvatskoj, glavni događaj festivala jest viteški turnir Giostra koji je rekonstruiran prema pravilima o viteškom nadmetanju koje se održalo u Poreču 1745. g.;
- Srednjovjekovne noći u kaštelu - predstave koje se organiziraju u kaštelu Morosini-Grimani u Svetvinčentu, program obuhvaća viteški turnir, natjecanje s gađanjem katapultom, spaljivanje vještica te *fire show*, odnosno noćnu borbu vitezova sa zapaljenim bakljama, nakon završetka predstave posjetitelji imaju priliku razgledati kaštel, posebice kulu s koje je vidljiv cijeli grad, te izložbu replika srednjovjekovnog oružja u galeriji.⁹⁰

9.5. Istra Inspirit

U Istri posebno značenje ima događaj Istra Inspirit. Ovaj projekt nastao je sa svrhom obogaćivanja turističke ponude, posebice izvan sezone, u unutrašnjosti Istre. Istra Inspirit je ljetni program koji omogućuje uvid posjetiteljima u istarsku povijest, jer se kroz razna događanja oživljavaju mitovi i legende iz povijesti ovih prostora.⁹¹

Istra Inspirit nastala je suradnjom Istarske županije, Istarske razvojne turističke agencije i Turističke zajednice Istarske županije. Ovaj projekt više puta do sada je nagrađivan, a održava se ljeti. Kroz projekt se oživljava povijest na dvanaest

⁹⁰ Događaji u Istri, kalendar događanja, <https://www.istra.hr/hr/kalendar> (pristupljeno 27. srpnja 2022.)

⁹¹ Rihelj, G., „Svi volimo priče zar ne?“, <http://hrturizam.hr/storytelling-upravom-smislu-istra-inspirit/> (pristupljeno 27. srpnja 2022.)

povijesnih lokaliteta Istre, a ujedno je i prvi program tzv. žive povijesti, pa predstavlja primjer dobre prakse. Svakako uvelike pridonosi cjelokupnoj turističkoj ponudi Istre.

Kako je navedeno, projekt se provodi na dvanaest lokacija, a to su Medulin, Poreč, Pićan, Pazin, Svetvinčenat, Rovinj, Savudrija, Labin, Brijuni, Vodnjan, Kanfanar i Buzet. U svakom od ovih mjesta uprizoruje se legenda koja je vezana upravo za to mjesto izvođenja kako bi bilo što autentičnije i što bolje oživjelo određeno povijesno razdoblje, te kako bi posjetitelji mogli imati što kvalitetniji i reaniji doživljaj.

Posjetitelj imaju uvid u jedinstveno putovanje kroz povijest Istre, što obuhvaća rimske vile, starogradske jezgre, muzeje, sudjelovanja na rimskoj gozbi i srednjovjekovnom pogubljenju i baroknom balu te boravku u crnom rudniku. Sve ovo popraćeno je gastronomskom ponudom iz povijesnih razdoblja, uz zabavu i ples.⁹²

Istra Inspirit postao je je prepoznatljiviji brand koji obuhvaća autentične suvenire koji se mogu kupiti na svakoj ovoj manifestaciji. Ovaj projekt zahtijeva stalni angažman voditelja projekta, organizacijske ekipe, prodajnog i call centra. Produkcija obuhvaća 20 profesionalnih glumaca, 80 statista, redatelja, dramaturga, 10 predstavnika tehničkog osoblja, i studente pulskog sveučilišta. Na održanim manifestacijama od 2012. do 2016. g. prisustvovalo je oko 20.000 posjetitelja, te oko 400 izvođača, odnosno sudionika programa.⁹³

Dakle, uzevši u obzir sve navedeno, turizam događaja u Istri ima dobru perspektivu, no postoji prostor za poboljšanje, stoga se konstantno radi na istome. Tako se primjerice nastoji povećati zastupljenost *event friendly* hotelskog smještaja, radi se na dodatnim programima kratkih izleta po Istri. i sl Na ovaj način želi se produžiti sezona u Istri i općenito poboljšati njezin imidž.

⁹² Istra Inspirit, <https://www.istra-istria.hr/hr/ustrojstvo/zupanijski-ustroj/upravna-tijela/upravni-odjel-za-turizam/programi-i-projekti/razvojni-projekti-u-turizmu/istra-inspirit-putujte-kroz-vrijeme/> (pristupljeno 27. srpnja 2022.)

⁹³ Ibid.

10. KONGRESNI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

Kongres podrazumijeva:

- sastanak,
- skupštinu,
- skup,
- zbor, ponajviše međunarodni.⁹⁴

Kongresni turizam bazira se upravo na održavanju raznih kongresa, kao primarnoj stavki. Razvoju ovog oblika turizma priniela je specijalizacija u mnogim područjima ljudskih djelatnosti i regionalna suradnja koja se temelji na zajedničkom jeziku, kulturi ili ekonomskim interesima.

Kongresni turizam sve je više tražen turistički proizvod, odnosno sve više se javlja želja za spajanjem sastanaka sa poslovnim partnerima uz odmor u turistički atraktivnim lokacijama.

10.1. Pojmonovo određenje kongresnog turizma

Kongresni turizam može se promatrati kao podskup šireg područja turizma, tj. poslovnog turizma. Poslovna putovanja mogu se definirati kao putovanja kojima je cilj obaviti određeni posao ili su motivirana nekim profesionalnim razlozima. Tu ne ulaze svakodnevna lokalna putovanja i poslovno motivirana putovanja u uobičajenoj sredini. Dakle, poslovna putovanja podrazumijevaju putovanja na:

- kongrese,
- konferencije,
- poslovne sastanke,
- sajmove,
- izložbe,
- učenje jezika i
- ostala obrazovna putovanja, kulturna, sportska i slična putovanja, ali ne i poslovna putovanja koja su plaćena iz posjećenog mjesta.⁹⁵

⁹⁴ Klaić, B., *Veliki rječnik stranih riječi, izraza i kratica*, Školska knjiga, Zagreb, 2012., str. 687

⁹⁵ Metodološka objašnjenja, https://www.dzs.hr/Hrv/DBHomepages/Turizam/metodologija_aktivnost.htm (pristupljeno 28. srpnja 2022.)

Ne postoji jedinstvena definicija kongresnog turizma, ali jedna od najkorištenijih jest ona od strane ICCA-e (*International Congress and Convention Association* - Internacionalna kongresna i konvencijska asocijacija) koja ovaj oblik turizma definira kao "pružanje pogodnosti i usluga milijunima delegata koji godišnje prisustvuju sastancima, kongresima, izložbama, poslovnim događajima, poticajnim putovanjima i korporativnom gostoprimstvu"⁹⁶. Dakle, pojam kongresa nerijetko se proširuje na poslovne skupove kako bi se odrazila raznolikost suvremene ponude u kojoj kongresi tvore samo jedan segment.

Kongresni turizam može se definirati i kao "kombinacija putovanja, smještaja i pružanja usluga poslovnim turistima, a iako kongresi uglavnom traju par dana, pripreme mogu trajati godinama pa kongresni gosti uglavnom troše 5 do 6 puta više od prosječnog gosta"⁹⁷.

Kongresne manifestacije mogu biti:

- manifestacije određene prema temama i ciljevima – manifestacije s ekonomskim, političkim, društvenim sadržajima,
- religiozni, sportski, politički skupovi i događaji međunarodnog značenja ili kulturno-umjetničkog sadržaja,
- sajamske manifestacije - okupljaju sudionike koji na ograničenom prostoru izlažu ponudu i one koji žele upoznati tu ponudu, važan su instrument komunikacije institucija i kompanija s tržištem.⁹⁸

10.2. Resuri i kapaciteti za razvoj kongresnog turizma

Sastanci kao segment poslovnog turizma danas se sve više održavaju na atraktivnim lokacijama. Da bi se kongresi mogli kvalitetno održati nužno je osigurati potrebne resurse i kapacitete, odnosno odgovarajuću infrastrukturu i ponudu.

Za uspjeh kongresnih centara važna je dobra lokacija, multifunkcionalnost, visoka tehnološka opremljenost, arhitektura i sam model upravljanja. Uz zadovoljenje ovih preduvjeta kongresni centri mogu ponuditi kvalitetnu uslugu i konkurirati.

⁹⁶MICE, <https://www.iccaworld.org/aeeps/aeitem.cfm?aeid=29> (pristupljeno 28. srpnja 2022.)

⁹⁷Gračan D., Rudančić-Lugarić A., "Business tourism – Modern form for improvement of the competitiveness of Croatian tourism", *Ekonomska misao i praksa*, Vol. 20, No. 2., 2011., str. 582.

⁹⁸Dulčić, A., *Poslovanje turističkih agencija*, EkoKon d.o.o, Split, 2005., str. 68.

Neki od najvažnijih elemenata koje destinacija mora zadovoljiti pri organizaciji kongresa su:

- dostupnost i kvaliteta infrastrukture,
- dostupnost same destinacije,
- hotelska ponuda,
- cjenovna konkurentnost,
- sigurnost,
- imidž destinacije,
- raspoložive tehnologije.⁹⁹

Kada kompanije biraju smještaj i mjesto održavanja kongresa, važno je da smještajni kapaciteti zadovoljavaju određene kriterije:

- kvaliteta prostorije za smještaj,
- cjelokupni imidž hotela,
- kvaliteta prostora gdje se održava sami kongres,
- osiguranje dovoljno prostora za izlaganje,
- dostupnost objekta cestovnim ili avionskim prijevozom,
- prikladnost cijene,
- klimatizirani prostori.¹⁰⁰

10.3. Učinci razvoja kongresnog turizma na destinaciju

Kongresni turizam u odnosu na druge vrste turizma omogućuje produženje sezone, porast investicija i veću potrošnju poslovnih gostiju. Također, uglavnom omogućuje i poboljšanje infrastrukture.

Kongresni turizam donosi znatne koristi hotelima i objektima koji nude prostore za održavanje kongresa. Tako su glavne koristi:

- poslovni gosti izdvajaju viši budžet na hranu, piće i zakup potrebnih prostorija nego ostali gosti,
- hotelsko osoblje može biti efikasnije raspoređeno,

⁹⁹ Nacionalni program - Akcijski plan razvoja kongresnog turizma, Institut za turizam, Zagreb, 2013./2016., str. 13.

¹⁰⁰Telišman- Košuta, N., "Međunarodno tržište sastanka i kongresa - Uključivanje hotelskih poduzeća u kongresnu ponudu Hrvatske", *Turizam*, Vol. 39, No. 5, 1991.,str. 153.-154.

- važnost usmene predaje (zadovoljni poslovni gosti nerijetko se vraćaju i daju preporuke što je potencijal za privlačenje novih gostiju),
- mogućnost stjecanja lojalnih gostiju (održavanje odnosa s poslovnim gostima i organizatorima konferencija hotelima je isplativije nego ulagati sredstva u promociju i privlačenje novih gostiju).¹⁰¹

Nadalje, važan kongresnog turizma jest u tome da generira izvansezonska noćenja. Hrvatska je prepoznala važnost ovog oblik turizma pa je 2018. g. osnovan Kongresni odjel u Hrvatskoj turističkoj zajednici. Ovaj odjel zadužen je za aktivnosti promocije poslovnog turizma, pa tako njegovi djelatnici odlaze na specijalizirane sjamove i radionice te radi na održavanju kontakata s međunarodnim strukovnim udruženjima.

Kongresni turizam ima pozitivne ekonomske učinke na destinaciju, kao npr. prihod za destinaciju i poduzeća, nova radna mjesta, porezne prihode, potiče ulaganja u segmente u kojima se nalaze strani turisti. Neki od negativnih ekonomskih učinaka su: potreba za subvencijama ili javnim financijama kako bi se dodatno razvio objekt, oportunitetni trošak u situaciji kada zajednica troši sredstva na stanove i usluge da privuče poslovne turiste umjesto u druge svrhe, te troškovi do kojih dolazi radi zasićenja ukoliko ima previše ovih turista.

Nadalje, ovaj turizam ostvaruje pozitivne socijalne učinke kao primjerice stvaranje novih poslovnih ideja u destinaciji i široj lokalnoj zajednici. Također, kongresni turizam može biti potpora izgradnji infrastrukture koju može koristiti i domaće stanovništvo, npr. kazalište, transport i sl. Neki negativni socijalni učinci očituju se u eventualnom porastu kriminala radi vrlo imućnih poslovnih gostiju, privlačenje gostiju koji nemaju izraženu osjetljivost prema domicilnom stanovništvu, problemi oko raspodjele javnih sredstava, odnosno uskraćivanje javnih financija u neku društvenu korist te dodjeljivanje sredstava za izgradnju kongresnog centra i sl.

Kongresni turizam ostvaruje i pozitivne okolišne učinke na destinaciju, pa tako prisutnost poslovnih turista i želja za privlačenjem bogate klijentele može djelovati kao motivacija domaćoj vlasti da investira u kvalitetu okoliša i čistoću, javlja se mogućnost gradnje novih hotela i centara ili prenamjena nekorištenih objekata i sl.

¹⁰¹ Tomić, P., "Suvremene tendencije u turizmu, hotelijerstvu i gastronomiji", *Naučno-stručni časopis iz turizma:Turizam*, No. 8., 2004., str. 32.

Negativni okolišni učinci očituju se gradnji odgovarajuće infrastrukture prikladne za kongresni turizam koja može ugroziti prirodna staništa te zagađiti okoliš, prečesto korištenje prijevoznih sredstava koji su štetni za okoliš poput privatnih zrakoplova, gradnja hotela i kongresnih centara po standardiziranim modelima koji se ne uklapaju u lokalni stil, organiziranje putovanja na lokacije s osjetljivim okolišem i dr.

10.4. Ponuda kongresnog turizma

Hrvatsku ICCA promovira u svojim izvješćima, te kao prednosti navodi laku dostupnost, izvrsnu kombinaciju prirode, povijesne baštine i gastroponude. Tako je prema izvješću za 2019. g. kao posljednju predpandemijsku godinu, Hrvatska i dalje dobro kotirala kao destinacija kongresnog turizma. Hrvatska je nastavila bilježiti rast u broju održanih skupova te se sa 123 održana skupa 2019. g., što je devet više u odnosu na prethodnu godinu, popela na ljestvici za četiri mjesta te zauzela 34. poziciju. To je najviša pozicija koja je potvrdila vodeći status u regiji.¹⁰²

Tablica 7. Vodeće destinacije u ponudi kapaciteta za poslovne skupove u Hrvatskoj

Zagreb	Centri: Zagrebački velesajam, Hypo Expo, Forum Hoteli: 16 objekata (4* i 5*); 3 objekta s dvoranama 500+ sjedišta
Dubrovačko-neretvanska županija	Hoteli: 27 objekata (3*-5*), od toga Dubrovnik Hoteli: 20 objekata (3*-5*); 12 objekata 5*; 5 objekta s dvoranama 500+ sjedišta
Kvarner	Hoteli: 29 objekata (3*-5*), od toga Opatija-Rijeka Hoteli: 16 objekata (3*-5*); 2 objekta 5*; 3 objekta s dvoranama 500+ sjedišta
Istra	Hoteli: 25 objekata (3*- 5*); 3 objekta s dvoranama 500+ sjedišta
Splitsko-dalmatinska županija	Hoteli: 20 objekata (3*-5*), od toga Split Hoteli: 9 objekata (3*-5*); 2 objekta 5*; 1 objekt s dvoranama 500+ sjedišta

Izvor: Nacionalni program - Akcijski plan razvoja kongresnog turizma, Institut za turizam, Zagreb, 2013./2016., str. 6.

¹⁰² ICCE statistike 2019., <https://www.poslovniturizam.com/brojke-trendovi/icca-statistike-2019-pariz-i-sad-uvjerljivo-na-vrhu-zagreb-i-hrvatska-ostvarili-najbolje-rezultate-do-sada/3297/> (pristupljeno 28. srpnja 2022.)

Istra ima u ponudi 25 objekata koji imaju kongresne centre, u rangu tri do pet zvjezdica, od toga su 3 objekta sa dvoranama s kapacitetom 500+ sjedišta.

U Istri u ovom segmentu najvažniji su hoteli koji su opremljeni za sastanke. Dobar primjer je Grand Hotel Brioni u Puli, koji je izvrsno opremljen konferencijskim dvoranama, te svim potrebnim popratnim sadržajem za sastanke. Uz to, krasi ga atraktivna lokacija i prekrasni ambijent. U hotelu postoji 14 mogućnosti povezivanja dvorana s naglaskom na 14 otoka u Nacionalnom parku Brijuni. Sobe za sastanke imaju pregrađeni prostor, a mogu se pretvoriti u manje sobe za sastanke ili veliki konferencijski prostor koji prima do 220 gostiju, kao što su:

- Board room – svaka se može podijeliti u dvije male sobe za sastanke,
- congress foie,
- congress terrace area i
- velika soba za sastanke, 240m² – može se podijeliti na 3 male sobe za sastanke, svaka po 36m² (po 20 mjesta) i jednu veliku salu za sastanke 186m², 81 mjesto.¹⁰³

Također, hotel ima audio vizualnu opremu dostupnu u svim sobama za sastanke. Isto tako, sve ove sobe opremljene su brzom vezom i najnovijom AV tehnologijom, te su spremne za korištenje za sve događaje uživo, online ili hibridno. U suradnji sa stručnim pružateljima tehnologije, hotel pruža profesionalne i interaktivne sastanke za svoje klijente.

Još jedan dobar primjer kongresnog hotela jest Island Hotel Istra. Nalazi se na Crvenom otoku kod Rovinja, okružen morem, a nadohvat su svi gradski sadržaji, do hotela voze redovne brodske linije. Hotel ima četiri zvjezdice, pet dvorana, kapacitet najveće dvorane je 250 mjesta te ima 350 smještajnih jedinica.¹⁰⁴

Neki od hotela koji imaju kongresne centre te su pogodni za održavanje poslovnih sastanaka su i:

- Hotel Park Plaza Belvedere u Medulinu – 4 sale za sastanke, od 20 do 70 sjedećih, dvorane su klimatizirane i opremljene svom potrebnom tehničkom

¹⁰³ MICE ponuda, Arena Hotels, <https://www.arenahotels.com/hr/ponuda/mice> (pristupljeno 28. srpnja 2022.)

¹⁰⁴ Island Hotel Istra, <https://www.poslovniturizam.com/objekt/island-hotel-istra/275/> (pristupljeno 28. srpnja 2022.)

opremom, kao video projektor, LCD TV, DVD Player i dr., prevoditeljske usluge naplaćuju se dodatno;

- Hotel TUI BLUE Medulin – dvije kongresne dvorane, jedna s kapacitetom do 130 osoba, druga s kapacitetom do 70 osoba, opremljene su najsuvremenijom tehničkom opremom;
- Hotel Riviera u Puli – dvorana s kapacitetom do 50 osoba, hotel ima prekrasnu panoramsku terasu i slikovitu povijesnu dvoranu.¹⁰⁵

Kako bi se dodatno poboljšao i postao konkurentniji kongresni turizam u Istri, donesene su neke mjere koje bi trebale pomoći u istome. Neke od mjera su:

- opremanje hotela sa adekvatnim MICE sadržajima,
- opremanje vile za VIP sastanke, koje omogućuju intimno okruženje za važne sastanke na visokoj razini, s tim da je za to potrebna verifikacija sadržaja iznajmljivača i provjera standarda,
- istaknuti shopping arcade tj. rute,
- iskomunicirati opcije shoppinga,
- uskladiti koncepte hrane i pića sa potrebama proizvođača,
- istaknuti suvenirnice i autohtone trgovine lokalnim proizvodima kroz bazu koja se komunicira PCO-ima i sl.¹⁰⁶

¹⁰⁵ MICE ponuda, Arena Hotels, <https://www.arenahotels.com/hr/ponuda/mice> (pristupljeno 28. srpnja 2022.)

¹⁰⁶ Master plan turizma Istarske županije 2015-2025., op. cit. (bilj. 11), str. 134-135.

11. NAUTIČKI TURIZAM U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

Nautički turizam je složen turističko-pomorski pojam, te je zbog njegove snažne povezanosti s plovidbom i morem općenito, njegovo definiranje složeno.

11.1. Pojmovno određenje nautičkog turizma

Nautički turizam može se definirati kao "kretanje turista u plovilima po moru što uključuje i njihovo pristajanje u marinama i svu infrastrukturu u marinama potrebnu za njihov prihvat"¹⁰⁷.

Nautički turizam omogućuje intenzivniji kontakt s prirodom i udaljavanje od prenapučenih plaža. Današnji turisti više ne žele pasivni odmor nego žele aktivno provoditi svoje slobodno vrijeme. Nautički turizam upravo to omogućuje jer objedinjuje sportsko-rekreativne aktivnosti i standardnu turističku ponudu.

Nautički turizam prema Zakonu o turističkoj djelatnosti definira se kao "plovidba i boravak turista-nautičara na plovnim objektima (jahta, brodica ili brod) za osobne potrebe ili gospodarsku djelatnosti kao i boravak u lukama nautičkog turizma radi odmora, rekreacije i krstarenja"¹⁰⁸.

Dakle, to je posebna vrsta turizma zasnovana na rekreacijskoj ponudi koja je vezana za plovidu i vodene površine, a razonoda i rekreacija na plovnom objektu su motiv ovih putovanja.

11.2. Resursi za razvoj nautičkog turizma

Prirodni resursi su važni za razvoj nautičkog turizma, odnosno oni su osnova razvoju nautičkog turizma. Prirodni resursi obuhvaćaju obalu, vodenu površinu, konfiguraciju zemljišta, krajolik, podneblje, povoljnu klimu, vidljivost na moru i sl. Nadalje, važno je osigurati dobre uvjete za jedrenje i usputne sadržaje na morskoj obali.

Uz prisutnost prirodnih resursa važno je imati kvalitetnu nautičku turističku ponudu koja obuhvaća:

- ponudu luka nautičkog turizma,
- ponudu chartera,

¹⁰⁷ Dulčić, A., *Nautički turizam i upravljanje lukom nautičkog turizma*, EkoKon, Split, 2002, str.8.

¹⁰⁸ Zakon o pružanju usluga u turizmu, NN, br. 130/17, 25/19, 98/19, 42/20, 70/21, čl. 84.

- ponudu cruisinga.¹⁰⁹

Ponuda luka nautičkog turizma mora osigurati dostupnost sidrišta, privezišta, suhих marina. Ponuda chartera nudi plovila za najam, skipere, školu jedrenja i navigacije, prodaju nautičke opreme, charter menadžment, edukacije i druge usluge nautičarima. Ponuda cruisinga obuhvaća ponudu plovila, cruisera i ponudu luka za prihvat cruisera.

11.3. Ponuda nautičkog turizma Istarske županije

Sukladno rastućoj potražnji, nautička ponuda Istre konstantno se širi, pa se stalno povećava broj marina i luka, kao i vezova u lukama. U nastavku su detaljnije analizirani neki od gradova Istre koji imaju više marina i luka.

Poreč ima dobro opremljene marine koje nude kvalitetnu uslugu. Sve marine su dobro prometno povezane, a dostupne su tri marine. Najsjevernija jest marina Červar koja se nalazi u turističkom naselju Červar Portu, na 8 km udaljenosti od centra Poreča. Raspolaže s 400 vezova te ima 50 mjesta na kopnu i otvorena je tijekom cijele godine. Dostupne su različite vrste servisa za plovilo, tu se nalaze i dvije dizalice od 5 i 12 tona. Također, ovo naselje ima i bogatu raznoliku turističko-ugostiteljsku ponudu. Nadalje, Marina Poreč koja se nalazi nasuprot stare jezgre Grada ima manji kapacitet sa 100 vezova s priključcima za struju i vodu, sanitarijama te ima dizalicu od 5 tona. Također, tu je i bogata gastronomska ponuda, mnogi rekreacijski sadržaji i sama blizina centra grada. Marina Parentium nalazi se u Zelenoj laguni u prirodnom zaljevu. Nudi mogućnost priveza 184 plovila, te ima 50 mjesta na kopnu i dvije dizalice. Također, ovdje se može obaviti popravak plovila, a okolo se nalaze sportski tereni, zabavni centri, plaže. Treba spomenuti da je u Poreču pomorski granični prijelaz i ispostava lučke kapetanije.¹¹⁰

U Umagu se nalazi ACI marina Umag koja raspolaže sa 475 vezova u moru i može primiti brodove duge do 40 m. Marina ima Plavu zastavu, koja predstavlja jamstvo čistoće mora i vrhunske opreme. Ova marina više puta do sada proglašavana je najboljom na hrvatskom dijelu Jadrana, te je otvorena tijekom cijele godine. Marina u ponudi ima 475 vezova a od toga 45 suhих vezova, recepciju i mjenjačnicu, restoran,

¹⁰⁹ Luković, T., Gržetić, Z., *Nautičko turističko tržište u teoriji i praksi Hrvatske i europskog dijela Mediterana*, Hrvatski hidrografski institut, Split, 2007., str. 166.

¹¹⁰Istria Sun – Nautički turizam u Istri, <https://www.istrisun.com/istra/marine> (pristupljeno 29. srpnja 2022.)

trgovinu nautičkom opremom, trgovinu odjećom i praonicu, kozmetički salon, održavanje i servis, zasebni dio za osobe sa invaliditetom, Wi-fi, crpku za gorivo.¹¹¹

U Puli se nalazi velika prirodna luka, a u njezinoj blizini je 194-vez ACI marine. U marinu se mogu smjestiti jahte do 40m dužine. Važno je spomenuti blizinu međunarodne zračne luke Pula, udaljenosti samo 5 km. Ponuda u marini obuhvaća: 194 veza, prihvata jahti do 40m dužine, bankomat, recepciju i mjenjačnicu, skipper bar, praonicu rublja, servis i održavanje, parkiralište, Wi-fi, dizalicu nosivosti do 10 tona.¹¹²

U Rovinju se nalazi suvremena ACI Marina Rovinj, a smještena je u jugoistočnom dijelu luke. Dovršena je 2019. g. Iz marine se pruža pogled na cijeli Rovinj, te je udaljena samo 1 km od centra grada. Ima kapacitet 422 veza, a od toga čega 40 suhih, te je otvorena tijekom cijele godine. Također ima bankomat, prodavaonicu nautičke opreme, skipper bar, najam brodova, charter agenciju, praonicu rublja, odražavanje i servis, Wi-fi.¹¹³

U Istri se još nalaze sljedeće marine:

- marina Funtana u Funtani,
- marina Valalta u naturističkom kampu Valalta u Rovinju,
- marina Bunarina u Puli,
- marina Nautica u Novigradu,
- marina Vrsar u Vrsaru,
- marina Veruda u Puli,
- ACI Pomer u Puli,
- privezište Puntica u Medulinu.¹¹⁴

11.4. SWOT analiza nautičkog turizma Istarske županije

Glavne prednosti nautičkog turizma Istarske županije su:

- prirodni resursi,
- geoprometni položaj,
- razvedena obala,

¹¹¹ ACI marina Umag, <https://aci-marinas.com/hr/marina/aci-umag/> (pristupljeno 29. srpnja 2022.)

¹¹² ACI marina Pula, <https://aci-marinas.com/hr/marina/aci-pula/> (pristupljeno 29. srpnja 2022.)

¹¹³ ACI marina Rovinj, <https://aci-marinas.com/hr/marina/aci-rovinj/> (pristupljeno 29. srpnja 2022.)

¹¹⁴ Istria Sun – Nautički turizam u Istri, <https://www.istriasun.com/istra/marine> (pristupljeno 29. srpnja 2022.)

- dobra povezanost,
- relativno dobra turistička infrastruktura, te
- povoljnost lokacija za gradnju turističkih luka i nautičko–turističkih objekata.

S druge strane, postoje neki nedostaci kao:

- sezonalni karakter aktivnosti u nautičkom turizmu,
- okupacija i uzurpacija mora i obale,
- zagađivanje mora naftom i otpadnim vodama,
- uništenje bioloških bogatstava mora,
- sezonalnost i sl.¹¹⁵

Tablica 8. Tablica 3. SWOT analiza nautičkog turizma Istre.

PREDNOSTI	NEDOSTACI
Prirodne ljepote, čisto more, razvedena obala Ekološki očuvan krajolik i podmorje Prometna dostupnost Geografski položaj Nautička infrastruktura, Sigurnost plovidbe i sigurnost turista, Mogućnost dodatnog širenja luka Povoljna klima	Nedovoljno vezova općenito Nedovoljno vezova za veće jahte Sezonalna potražnja Neodgovarajuće zbrinjavanje otpada Stupanj tehničke usluge u marinama Nesklad između zakonskih regulativa Administracijske barijere Sadržaj destinacijske ponude Kvaliteta usluge
PRILIKE	PRIJETNJE
Otvaranje novih tržišta Praćenje novih trendova Poboljšanje prometne povezanosti Porast kvalitete ostalih sadržaja Strana ulaganja Dodatno razraditi strateški razvoj nautičkog turizma	Moguća recesija na globalnoj razini Slabo razvijena svijest o potrebi zaštite okoliša i očuvanja bioraznolikosti Zagrađivanje mora Narušavanje autentičnog izgleda obale gradnjom novih objekata

Izvor: izrada autorice prema Gračan, D., Alkier Radnić, R., "Kvalitativna i kvantitativna obilježja nautičkog turizma u strategiji razvitka hrvatskog turizma", *Pomorski zbornik*, Vol. 41, No. 1, 2003.

¹¹⁵Gračan, D., Alkier Radnić, R., "Kvalitativna i kvantitativna obilježja nautičkog turizma u strategiji razvitka hrvatskog turizma", *Pomorski zbornik*, Vol. 41, No. 1, 2003., str. 313.

Dakle, jasno je da postoje određene prednosti koje je potrebno iskoristiti u maksimalnoj mjeri, dok je negativne strane potrebno minimizirati. Također, potrebno je detektirati i iskoristiti sve potencijalne prilike. Stoga je potrebno proširiti ponudu i poboljšati kvalitetu dodatnih popratnih sadržaja u marinama, otvoriti se prema stranim investicijama i otvoriti se novim tržištima, raditi na boljoj promociji, te strateški dodatno doraditi razvoj nautičkog turizma.

S druge strane, nužno je prevenirati ili umanjiti postojeće prijetnje. Svakako, jedna od većih jest manjak vode koji je sve izgledniji u narednim godinama. Stoga će biti potrebno strateški pristupiti ovom problemu, iako je on dio jednog šireg globalnog problema. Također, treba ojačati svijest o nužnosti zaštite okoliša i očuvanju bioraznolikosti.

12. ZAKLJUČAK

Istra kao jedna od najjačih turističkih destinacija Republike Hrvatske uživa veliku popularnost među domaćim kao i inozemnim gostima. Ova destinacija postala je sinonim spoja prirodnih ljepota i bogate turističke ponude koje zajedno čine prepoznatljiv turistički proizvod.

Razvoj turizma na ovom području, i danas već etablirani status na međunarodnom turističkom tržištu Istra može zahvaliti pronajprije svojim prirodnim predispozicijama, kao moru, povoljnoj klimi, divnom krajoliku, razvedenosti obale ali i konstantnom usavršavanju i dopunjavanju svoje turističke ponude kako bi održala konkurentnost i poziciju.

U Istarskoj županiji razvijen je selektivni turizam, odnosno posebni oblici turizma. Svakako je primjetna specijalizacija ponude koja se zasniva na zajedničkim elementima kao povijesna tradicija, kulturna baština, blizina mora, mediteranska klima i sl. Naravno, neki oblici turizma su razvijeniji u većoj mjeri, dok kod nekih oblika ima prostora za napredak i širenje ponude.

Tako primjerice, postoji prostor za poboljšanje ponude kulturnog turizma na ovom području. Istra ima znatno manji udio kulturnih povijesnih spomenika u odnosu na druge turističke destinacije na Jadranu. Posebice se to vidi u odnosu na Dubrovačko područje i Splitsko područje, odnosno područje srednje i južne Dalmacije, gdje gradovi obiluju povijesnim spomenicima, a negdje su cijeli gradići zapravo zaštićeno kulturno dobro. Stoga je potrebno dodatno raditi na poboljšanju ponude u ovom segmentu, posebice na muzejskoj ponudi, raditi na snažnijoj promociji, prilagoditi ponudu današnjem profilu turista i sl.

Nadalje, sportski turizam Istre relativno je dobro razvijen, no može se još poraditi na istome, posebice u segmentu cikloturizma. Kongresni turizam dobiva sve više na važnosti u Istri te se radi na tome da se postojeći hotelski kapaciteti koji imaju dvorane što bolje opreme kako bi mogli biti konkurentniji u ovom segmentu. Također, radi se na izgradnji novih kongresnih centara.

Nautički turizam Istre nudi kvalitetnu ponudu marina i luka. Jedna od novijih jest ACI marina Rovinj kao jedna od najsuvremenijih marina u Hrvatskoj sa velikom bogatom ponudom speijaliziranih i popratnih sadržaja. Ipak, potrebno je doraditi općenito

strategiju razvoja nautičkog turizma na razini cijele Hrvatske kako bi se isti dodatno razvio.

S druge strane, neki oblici turizma u Istri su izvrsno razvijeni i bilježe odlične rezultate. Primjerice, ruralni turizam u Istri danas je izdvojeni tj. zasebni turistički proizvod te služi kao primjer ostalim destinacijama Hrvatske. Također, gastro i vinski turizam Istre vrlo dobro je razvijen te je važan segment turističke ponude ovog područja.

Nadalje, ponuda zdravstvenog turizma Istre dobro je razvijena, a to se posebice odražava u segmentu dentalnog turizma. Istra je vodeća destinacija u dentalnoj medicini te bilježi konstantni porast inozemnih gostiju u ovom segmentu. Također, u Istri je dobro razvijen turizam događaja, a posebice je značajna manifestacija Istra Inspirit.

Primjetno je da su svi selektivni oblici turizma u Istarskoj županiji ipak najviše zastupljeni u ljetnim mjesecima tj. kroz trajanje sezone. No, upravo selektivni turizam ima za cilj, među ostalim, produžiti sezonu. To se posebice želi postići kroz ruralni turizam, kongresni turizam i zdravstveni turizam.

Promatrajući cjelokupnu ponudu Istre svakako se kao prednosti izdvajaju predivan krajolik, ekološka očuvanost, ljubaznost domaćina, raznovrsna ponuda, te na ovim temeljima treba dalje razvijati ponudu. S druge strane, treba dodatno poraditi na nekim područjima kao na dodatnim smještajnim kapacitetima, rješavanju problema s turističkim zemljištima, pitanjima koncesije, prometnoj infrastrukturi i sl.

LITERATURA

Knjige:

1. Alfieri, D., *Potreba novih orijentacija u dugoročnom razvoju našeg turizma*, Institut za turizam, Zagreb, 1994.
2. Allen, J., O' Tolle W., Harris R., Mc'Donnell I., *Festival&special event management*, John Wiley&Sons Australia Ltd, Australia, 2008.
3. Bartoluci, M., Škorić, S., *Menadžment sportskog i nautičkog turizma*, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac, 2009.
4. Cerović, Z., *Animacija u turizmu*, Fakultet za menadžment u turizmu i hotelijerstvu, Opatija, 2008.
5. Dulčić, A., *Nautički turizam i upravljanje lukom nautičkog turizma*, EkoKon, Split, 2002.
6. Dulčić, A., *Poslovanje turističkih agencija*, EkoKon d.o.o, Split, 2005.
7. Geić, S., *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Sveučilište u Splitu, Split, 2011.
8. Getz, D., *Event Management and Event Tourism, 2nd Edition*, Cognizent Communication Corporation, New York, 2007.
9. Hall, M., E., *Wine, Food, and Tourism Marketing*, The Haworth Hospitality Pres, Binghampton, 2003.
10. Ivanišević, G., Prirodni ljekoviti činitelji u zdravstvenom turizmu, U: Ivanišević, G. (ur.). *Zdravstveni turizam u Hrvatskoj*, Akademija medicinskih znanosti Hrvatske, Zagreb, 2001.
11. Keller, P., *Sport& tourism. Introductory report*, World Conference on sport an Tourism, World Tourism Organization, Madrid, 2001.
12. Klaić, B., *Veliki rječnik stranih riječi, izraza i kratica*, Školska knjiga, Zagreb, 2012.
13. Kušen, E., Turistički aspekti zdravstvenoga turizma, U: Ivanišević, G. (ur.). *Zdravstveni turizam u Hrvatskoj*, Akademija medicinskih znanosti Hrvatske, Zagreb, 2001.
14. Luković, T., Gržetić, Z., *Nautičko turističko tržište u teoriji i praksi Hrvatske i europskog dijela Mediterana*, Hrvatski hidrografski institut, Split, 2007.

15. Marušić, Z., Čorak, S., *Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj, TOMAS ljeta 2014.: obilježja turističke potražnje u Istarskoj županiji*, Institut za turizam, Zagreb, 2015.
16. Njavro, M., *Hrvatska gastronomija*, Turistička naklada d.o.o., Zagreb, 2016.
17. Pančić-Kombol, T., *Selektivni turizam*, TMCP Sagena, Matulji, 2000.
18. Rabotić, B., *Selektivni oblici turizma*, Visoka turistička škola strukovnih studija, Beograd, 2013.
19. Sinković, G., *Istra u kontekstu jadranskih kultura i tradicija*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2008.
20. UNWTO, *Rural Tourism in Europe: Experiences, development and perspectives*, Madrid, 2004.
21. Van Der Wagen, L., Carlos, B., *Event Management – Upravljanje događanjima, Za turistička, kulturna, poslovna i sportska događanja*, Mate d.o.o., Zagreb, 2008.
22. Vukonić, B., Čavlek, N., *Rječnik turizma*, Masmedia, Zagreb, 2001.

Stručni časopisi:

23. Filipović, V., "Turizam događaja u malim sredinama Republike Hrvatske", *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, Vol. 11, No. 1, 2020.
24. Gračan, D., Alkier Radnić, R., "Kvalitativna i kvantitativna obilježja nautičkog turizma u strategiji razvitka hrvatskog turizma", *Pomorski zbornik*, Vol. 41, No. 1, 2003.
25. Gračan D., Rudančić-Lugarić A., "Business tourism – Modern form for improvement of the competitiveness of Croatian tourism", *Ekonomska misao i praksa*, Vol. 20, No. 2., 2011.
26. Oplanić, M., Milotić, A., Ružić, P., "Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo - čimbenik razvoja ruralnih oblika turizma u Istri", *Tourism and Hospitality Management*, Vol. 3, No. 2, 1997.
27. Rajko, M., "Upravljanje čimbenicima razvoja područja Središnje Istre", *Oeconomica Jadertina*, Vol. 3, No. 1, 2013.
28. Razović, M., "Vinski turizam kao oblik turističke ponude Pelješca", *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku*, No. 3-4, 2015.
29. Škorić, S., „Sportski turizam i njegovi učinci na turističke destinacije – primjer Istre“, *Acta turistica*, Vol. 20., No. 1, 2008.

30. Telišman- Košuta, N., "Međunarodno tržište sastanka i kongresa - Uključivanje hotelskih poduzeća u kongresnu ponudu Hrvatske", *Turizam*, Vol. 39, No. 5, 1991.
31. Tomić, P., "Suvremene tendencije u turizmu, hotelijerstvu i gastronomiji", *Naučno-stručni časopis iz turizma: Turizam*, No. 8., 2004.
32. Vojnović, N., „Obilježja životnog ciklusa odabranih turističkih destinacija istarskoga priobalja“, *Ekonomska misao i praksa*, Vol. XXI, No. 2, 2012.
33. Vukonić, B., „Smisao i objašnjenje pojma turistička destinacija“, *Turizam*, Vol. 43, No. 3-4, 1995.
34. Williams, P., "Positioning wine tourism destinations: an image analysis", *International Journal of Wine Marketing*, Vol. 13, No. 3, 2001.

Normativni akti:

35. Pravilnik o funkcionalnim kategorijama za određivanje mreže biciklističkih ruta, NN, br. 91/13, 114/17
36. Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji objekata u kojima se pružaju ugostiteljske usluge na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, NN, br. 54/16
37. Zakon o pružanju usluga u turizmu, NN, br. 130/17, 25/19, 98/19, 42/20, 70/21

Publikacije:

38. Master plan turizma Istarske županije 2015-2025, Turistička zajednica Istarske županije, Poreč, 2014.
39. Nacionalni program - Akcijski plan razvoja kongresnog turizma, Institut za turizam, Zagreb, 2013./2016

Internet izvori:

40. ACI marina Pula, <https://aci-marinas.com/hr/marina/aci-pula/> (pristupljeno 29. srpnja 2022.)
41. ACI marina Rovinj, <https://aci-marinas.com/hr/marina/aci-rovinj/> (pristupljeno 29. srpnja 2022.)
42. ACI marina Umag, <https://aci-marinas.com/hr/marina/aci-umag/> (pristupljeno 29. srpnja 2022.)

43. Adria Summer Festival, <https://www.arenahotels.com/hr/eventi/adria-summer-festival-2022> (pristupljeno 21. srpnja 2022.)
44. Agroturizam "Ograde", <https://agroturizam-ograde.hr/> (pristupljeno 26. srpnja 2022.)
45. Baza doktora dentalne medicine - <http://www.stomatolog.in/site/hr/> (pristupljeno 25. srpnja 2022.)
46. Bolnica za ortopediju i rehabilitaciju 'dr. Martin Horvat', <https://www.istra.hr/hr/dozivljaji/zdravlje-i-ljepota/zdravstveni-turizam/bolnica-za-ortopediju-i-rehabilitaciju-martin-horvat> (pristupljeno 25. srpnja 2022.)
47. Ceste maslinovog ulja u Istri, <https://www.istra.hr/hr/gourmet/evoo/maslinari> (pristupljeno 23. srpnja 2022.)
48. Dani otvorenih vrata agrorutizma Istre, <https://dovai.eu/> (pristupljeno 26. srpnja 2022.)
49. Dentalni turizam u Istri i Hrvatskoj, <https://www.bale-valle.com/medicinski-turizam/dentalni-turizam> (pristupljeno 25. srpnja 2022.)
50. Događaji u Istri, kalendar događanja, <https://www.istra.hr/hr/kalendar> (pristupljeno 27. srpnja 2022.)
51. Dolasci i noćenja turista u Istri, <https://www.istra.hr/hr/business-information/istra-u-medijima/statistika/arhiva-2021> (pristupljeno 20. srpnja 2022.)
52. Duić, M., Gastroturizam je hit, ali kod nas tek u povojima, <https://www.poslovni.hr/hrvatska/gastroturizam-je-hit-ali-kod-nas-tek-u-povojima-326789> (pristupljeno 23. srpnja 2022.)
53. Histrica, <http://historica.com/hr/g/gastronomija/vino/vinske-ceste/> (pristupljeno 23. srpnja 2022.)
54. Hrvatska turistička zajednica: Hrvatska enogastronomija – puna okusa: https://htz.hr/sites/default/files/2018-02/Enogastro%20bro%C5%A1ura_HR_2017-18.pdf (pristupljeno 23. srpnja 2022.)
55. ICCE statistike 2019., <https://www.poslovniturizam.com/brojke-trendovi/icca-statistike-2019-pariz-i-sad-uvjerljivo-na-vrhu-zagreb-i-hrvatska-ostvarili-najbolje-rezultate-do-sada/3297/> (pristupljeno 28. srpnja 2022.)
56. Informacije o statističkim pokazateljima – svibanj 2022., <https://www.htz.hr/sites/default/files/2022->

- 06/Informacija%20o%20statistickim%20pokazateljima%20-%20svibanj%202022.pdf (pristupljeno 20. srpnja 2022.)
57. Island Hotel Istra, <https://www.poslovniturizam.com/objekt/island-hotel-istra/275/> (pristupljeno 28. srpnja 2022.)
58. Istarska županija, <https://www.istra-istria.hr/hr/> (pristupljeno 26. srpnja 2022.)
59. Istarske toplice, <https://www.istarske-toplice.hr/o-nama/> (pristupljeno 24. srpnja 2022.)
60. Istra Inspirit, <https://www.istra-istria.hr/hr/ustrojstvo/zupanijski-ustroj/upravna-tijela/upravni-odjel-za-turizam/programi-i-projekti/razvojni-projekti-u-turizmu/istra-inspirit-putujte-kroz-vrijeme/> (pristupljeno 27. srpnja 2022.)
61. Istria bike, <http://www.istria-bike.com/hr/staze/interaktivni-popis-staza> (pristupljeno 24. srpnja 2022.)
62. Istria Sun – Nautički turizam u Istri, <https://www.istriasun.com/istra/marine> (pristupljeno 29. srpnja 2022.)
63. Istra, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=28002> (pristupljeno 20. srpnja 2022.)
64. Liburnia Jazz, <https://www.liburniajazz.hr/> (pristupljeno 21. srpnja 2020.)
65. Metodološka objašnjenja, https://www.dzs.hr/Hrv/DBHomepages/Turizam/metodologija_aktivnost.htm (pristupljeno 28. srpnja 2022.)
66. MICE, <https://www.iccaworld.org/aeps/aeitem.cfm?aeid=29> (pristupljeno 28. srpnja 2022.)
67. Nacionalni park Brijuni, <https://www.infofazana.hr/istrazi-fazanu/kulturna-i-prirodna-bastina/nacionalni-park-brijuni/> (pristupljeno 21. srpnja 2022.)
68. Parenzana, <https://www.parenzana.net/hr/o-projektu/staze> (pristupljeno 24. srpnja 2022.)
69. Poliklinka Rident, <https://rident.hr/> (pristupljeno 25. srpnja 2022.)
70. Poliklinika Rident postala dio Adriatic Dental Grupe, <https://www.novolist.hr/rijeka-regija/rijeka/poliklinika-rident-postala-dio-adriatic-dental-grupe-stvara-se-najveca-dentalna-grupacija-u-regiji/> (pristupljeno 25. srpnja 2022.)
71. Proljeće istarskih vina, <https://www.istra.hr/hr/gourmet/vino/eventi/proljece-istarskih-vina> (pristupljeno 23. srpnja 2022.)
72. Pulski filmski festival, <https://pulafilmfestival.hr/hr> (pristupljeno 21. srpnja 2022.)

73. Rihelj, G., „Svi volimo priče zar ne?“, <http://hrturizam.hr/storytelling-upravom-smislu-istra-inspirit/> (pristupljeno 27. srpnja 2022.)
74. Sjeverozapadna Istra, <https://www.coloursofistria.com/hr/> (pristupljeno 23. srpnja 2022.)
75. Službeni turistički portal Turističke zajednice Istarske županije, www.istra.hr (pristupljeno 21. srpnja 2022.)
76. Tourism and Culture, <https://www.unwto.org/tourism-and-culture> (pristupljeno 21. srpnja 2022.)
77. Turizam, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=62763> (pristupljeno 20. srpnja 2022.)
78. Turizam maslinova ulja, <https://www.istra-istria.hr/hr/ustrojstvo/zupanijski-ustroj/upravna-tijela/upravni-odjel-za-turizam/programi-i-projekti/razvojni-projekti-u-turizmu/turizam-maslinova-ulja-ceste-maslinova-ulja-istre/> (pristupljeno 23. srpnja 2022.)
79. Turizam u Istri, <http://historica.com/hr/g/turizam/> (pristupljeno 24. srpnja 2022.)
80. Turizam u ruralnom (središnjem) dijelu Istre, <http://istra-istria.hr/index.php?id=321> (pristupljeno 26. srpnja 2022.)
81. Turizam vina – vinske ceste Istre, <https://www.istra-istria.hr/hr/ustrojstvo/zupanijski-ustroj/upravna-tijela/upravni-odjel-za-turizam/programi-i-projekti/razvojni-projekti-u-turizmu/turizam-vina-vinske-cestes-istre/> (pristupljeno 23. srpnja 2022.)
82. Vinarija Kozlović, <https://www.kozlovic.hr/> (pristupljeno 23. srpnja 2022.)
83. Zdravstveni turizam, <https://www.istrapedia.hr/en/natuknice/3798/zdravstveni-turizam> (pristupljeno 25. srpnja 2022.)
84. Zdravstveni turizam – ponuda zdravstvenog turizma u Istri, <http://www.istriatransfer.com/hr/tips/hrv-zdravstveni-turizam-ponuda-zdravstvenog-turizma-u-istri/> (pristupljeno 25. srpnja 2022.)

POPIS TABLICA

Tablica 1. Dolasci i noćenja turista u Istri po turističkim zajednicama, siječanj – prosinac 2021.g.	9
Tablica 2. Dolasci i noćenja po klasterima u odnosu na sveukupni promet, siječanj – svibanj 2022. g.....	11
Tablica 3. Sportski objekti u turističkim kompanijama na području Istre.....	26
Tablica 4. Lokacijska pokrivenost wellness hotela u Istri	32
Tablica 5. Ordinacije privatne prakse dentalne medicine u Istri	34
Tablica 6. SWOT analiza ruralnog turizma Istarske županije.....	37
Tablica 7. Vodeće destinacije u ponudi kapaciteta za poslovne skupove u Hrvatskoj.....	51
Tablica 8. SWOT analiza nautičkog turizma Istre.....	57

SAŽETAK

Istarska županija ima vrlo važnu ulogu u turističkom prometu Republike Hrvatske. Također, Istra je jedna od najposjećenijih destinacija Hrvatske, te je učvrstila svoj položaj na međunarodnom turističkom tržištu. Kako bi ostala konkurentna destinacija, Istra konstantno radi na širenju i obogaćivanju svoje turističke ponude i usavršavanju svog turističkog proizvoda. Među ostalim, to nastoji postići kroz razvoj selektivnih oblika turizma na svom području. Ujedno, kroz razvoj selektivnog turizma nastoji se produžiti sezona, odnosno osigurati turistima zanimljiva i kvalitetna ponuda tijekom cijele godine. Danas se može reći da su svi oblici selektivnog turizma u Istri zastupljeni, s tim da su neki uspješniji, dok na nekima treba dodatno poraditi. S ciljem što kvalitetnijeg razvoja selektivnih oblika turizma donesen je Master plan razvoja Istarske županije koji definira ciljeve razvoja i konkretne mjere za njihovu realizaciju.

Ključne riječi: Istra, selektivni, turizam, ponuda, razvoj

SUMMARY

The County of Istria plays a very important role in the tourist traffic of the Republic of Croatia. Also, Istria is one of the most visited destinations in Croatia, and has strengthened its position on the international tourist market. In order to remain a competitive destination, Istria is constantly working on expanding and enriching its tourist offer and perfecting its tourist product. Among other things, it tries to achieve this through the development of selective forms of tourism in its area. At the same time, through the development of selective tourism, an effort is made to extend the season, i.e. to provide tourists with an interesting and quality offer throughout the year. Today, it can be said that all forms of selective tourism are represented in Istria, with the fact that some are more successful, while others need additional work. With the aim of the highest possible development of selective forms of tourism, the Master Plan for the Development of the Istrian County was adopted, which defines the objectives of the region and concrete measures for their realization.

Keywords: Istria, selective, tourism, offer, development